

Голас Радзімы

№ 6 (1940)
6 лютага 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Ні рубля не патрацілі на пабудову двухпавярховага катэджа ў Віцебску рабочыя Міхаіл і Іна Прыгожыя. Гэтая сям'я, дзе растуць і выхоўваюцца шаснаццаць дзяцей, атрымала новы дом у падарунак ад гарадскога Савета.

Дом Прыгожых вырас амаль у цэнтры горада. 120 тысяч рублёў затраціла дзяржава на ўзвядзенне для сям'і арыгінальнага асабняка агульнай плошчай 348 квадратных метраў. Навасёлам не давалася клапаціцца і пра мэблю. Гасціныя, спальныя, кухонныя гарнітуры і нават дзіцячыя цацкі былі куплены на сродкі гарадскога Савета.

У катэджы, акрамя 22 жылых пакояў і сталовай, абсталяваны пральня і сауна. Есць гараж для сямейнага мікрааўтобуса.

Сям'я пастаянна адчувае клопат дзяржавы пра свой дабрабыт. Тут і штомесечная фінансавая дапамога мнагадзетнай маці, і буйныя разовыя выплаты на кожнае дзіця, і бясплатныя пецёўкі на курорты. Не бяруць з Прыгожых грошай за дзіцячы сад, за лякарствы. Школа, як і для ўсіх бясплатная, набывае ім спартыўнае адзенне і абутак, мячы і хакейныя клюшкі... І так дапамагаюць не толькі Прыгожым, але і іншым, няхай не такім вялікім, але таксама мнагадзетным сем'ям, якіх у Віцебскай вобласці — 2755.

НА ЗДЫМКАХ: каля новага дома сям'я ПРЫГОЖЫХ; самую малодшую ў сям'і — Іначку маме дапамагае гадаваць Анжэла; Віталь і Сяргей разам з бацькам збіраюць мэблю.

Фота А. ЦАРЛЮКЕВІЧА.

XXX З'ЕЗД КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

У Мінску 30—31 студзеня адбыўся XXX з'езд Камуністичнай партыі Беларусі.

З'езд абмеркаваў справаздачу ЦК КП Беларусі, справаздачу рэвізійнай камісіі, праекты новай рэдакцыі Праграмы КПСС, Статута партыі з прапануемымі змяненнямі, праект Асноўных напрамкаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1986—1990 гады і на перыяд да 2000 года. Былі выбраны кіруючыя органы Кампартыі Беларусі.

Са справаздачным дакладам на з'ездзе выступілі першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі Мікалай Слюнькоў.

Ён адзначыў, што ў справаздачным перыядзе намаганні камуністаў, усіх працоўных Беларусі канцэнтраваліся на рэалізацыі распрацаванай XXVI з'ездам КПСС праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны.

Вядома, што адзінаццатая пяцігодка як у краіне, так і ў рэспубліцы складалася няпроста. У першыя два гады сярэднегадавыя тэмпы развіцця эканомікі былі ў нас ніжэйшыя за прадугледжаныя на пяцігодку. Адставалі прамысловасць, сельская гаспадарка, гандаль, бытавое абслугоўванне насельніцтва. Прычыны былі розныя, але галоўныя з іх — адсутнасць настойлівай і паслядоўнай барацьбы за выкананне заданняў, недахопы ў рабоце па мабілізацыі людзей на рэалізацыю намеранага.

ЦК КПСС, яго Палітбюро на аснове глыбокага аналізу прычынцова і смела раскрылі аб'ектыўныя і суб'ектыўныя прычыны, якія тармазяць наш рух наперад, прынялі рашучыя меры да выпраўлення становішча. Партыя ўзяла курс на развіццё ініцыятывы і творчага падыходу да справы, павышэнне адказнасці, умацаванне дысцыпліны і парадку.

Гаворачы пра вынікі, дасягнутыя працоўнымі Савецкай Беларусі ў мінулым пяцігоддзі, прамоўца адзначыў, што валавы грамадскі прадукт павялічыўся на 26,5 працэнта, нацыянальны даход — на 32,5 працэнта пры заданні 23,3. Сярэднегадавы тэмп прыросту нацыянальнага даходу склаў 5,8 працэнта супраць 5,1 у папярэдняй пяцігодцы. Прадукцыйнасць грамадскай працы павысілася на 30 працэнтаў. На 3,4 працэнта знізілася матэрыялаёмкасць валавога грамадскага прадукту. Датэрмінова справіліся з заданнямі пяцігодкі работнікі прамысловасці. Аб'ём вытворчасці павялічыўся на 29,6 працэнта, прадукцыйнасць працы — на 21,4. Прыкметны паварот да лепшага наметыўся ў капітальным будаўніцтве. Выкананы план пяцігодкі. Асноўных фондаў уведзена ў дзеянне на 25 працэнтаў больш, чым у папярэднім пяцігоддзі. На 20 працэнтаў скарачаны тэрміны будаўніцтва аб'ектаў.

Пазітыўныя перамены адбываюцца ў аграрным сектары эканомікі, хоць вынікі тут больш скромныя. Пераломнымі сталі апошнія тры гады, калі штогод вытворчасць малака павялічвалася ў сярэднім на 232 тысячы тон, мяса — на 83 тысячы. У гэтыя гады выкананы планы продажу дзяржавы ўсіх асноўных відаў сельскагаспадарчай прадукцыі. Па большасці з іх ліквідавана або скарачана запасынасць, якая ўтварылася ў пачатку пяцігодкі. Па закупках малака рэспубліка выйшла на рубяжы Харчовай праграмы. Наблізілася да іх і па нарыхтоўках мяса.

У цэнтры ўвагі Кампартыі Беларусі, сказаў дакладчык, пастаянна знаходзіліся пытанні павышэння жыццёвага ўзроўню людзей. Рэальныя даходы ў разліку на душу насельніцтва выраслі на 12 працэнтаў. Заработная плата рабочых і служачых павысілася на 15 працэнтаў, аплата працы калгаснікаў больш чым у паўтара раза. Павялічыліся асігнаванні на медыцынскую дапамогу, выплату пенсій, дапамог, дадатковых льгот інвалідам і ветэранам вайны, пенсійнае забеспячэнне калгаснікаў. Грамадскія фонды спажывання ўзраслі на 26 працэнтаў, склаўшы на жыхара рэспублікі 508 рублёў. Палепшылася забеспячэннасць людзей харчовымі і прамысловымі таварамі. Аб'ём рознічнага тавараабароту павялічыўся на 18,3 працэнта, рэалізацыі бытавых паслуг — на 43,7. Уведзена ў эксплуатацыю больш як 23 мільёны квадратных метраў жылля. Кожны пяты жыхар Беларусі палепшыў свае жыллёвыя ўмовы. Далейшае развіццё атрыманні асветы, ахова здароўя, культура.

Мінулае пяцігодка, працягваю М. Слюнькоў, дала масу прыкладаў таго, як трэба працаваць, каб з найменшымі затратамі дабівацца высокіх вы-

нікаў. Яна паўней раскрыла нашы магчымасці і рэзервы, шляхі іх выкарыстання. Партыйная арганізацыя рэспублікі ўзбагацілася вопытам кіраўніцтва эканомікай у новых умовах. Разам з тым рэльефна праявіліся і нашы недахопы.

Цэнтральнаму Камітэту КПБ, яго Бюро, Савету Міністраў БССР не ўдалося забяспечыць выхад народнай гаспадаркі рэспублікі на якасна новы навукова-тэхнічны і арганізацыйна-эканамічны ўзровень. Рэспубліка не дабілася рашучага зруху ў інтэнсіфікацыі вытворчасці, павышэнні яе эфектыўнасці. З дапушчальных недахопаў трэба зрабіць правільныя вывады, атрымаць неабходныя ўрокі, падкрэсліў дакладчык.

У ажыццяўленні эканамічнай стратэгіі партыі асабліва роля адводзіцца цяперашняй пяцігодцы і 1986 году. Яны павінны стаць паваротнымі. Мы абавязаны, сказаў М. Слюнькоў, дабіцца пераводу народнай гаспадаркі рэспублікі на рэйкі інтэнсіўнага развіцця. За пяцігодку выпуск прамысловай прадукцыі намечана павялічыць на 22—25 працэнтаў, забяспечыць апераджальнае развіццё галін, якія вызначаюць навукова-тэхнічны прагрэс: машынабудаванне, прыборабудаванне, радыётэхнічнае, электроннае і электратэхнічнае прамысловасці.

Нашы планы ў сельскай гаспадарцы арыентаваны на безумоўнае выкананне Харчовай праграмы. Сярэднегадавы аб'ём валавой прадукцыі павінен павялічыцца на 12—14 працэнтаў. К канцу пяцігодкі прадугледжваецца атрымаць мяса ў забойнай вазе 1,2—1,3 мільёна тон, малака — 7,1—7,3 мільёна тон. Збор збожжа неабходна дасягнуць да 8—8,2 мільёна тон.

Усю прыбаўку прадукцыі прамысловасці, сельскай гаспадаркі, аб'ёмаў перавозак на транспарце і работ у будаўніцтве трэба будзе атрымаць за кошт павышэння прадукцыйнасці працы.

Далей дакладчык падрабязна спыніўся на пытаннях кардынальнага паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу. Ён сказаў, што рэспубліка мае значны навуковы патэнцыял. Многія калектывы вырашаюць навукова-тэхнічныя праблемы на ўзроўні сусветных дасягненняў, маюць распрацоўкі, здольныя значна павысіць эфектыўнасць вытворчасці і якасць прадукцыі. За пяцігодку створана каля тысячы новых тыпаў машын, абсталявання, прыбораў, асвоена вытворчасць і пачаты выпуск звыш 1700 відаў вырабаў. Вялікія магчымасці адкрываюць даследаванні па біятэхналогіі і геннай інжынерыі, мікраэлектроніцы, па шырокам у прымяненню робата- і мікрапрацэсарнай тэхнікі. Але ў ланцугу «навука — вытворчасць» нямала слабых звянаў, нявыкарыстаных рэзерваў.

У гэтым пяцігоддзі прамысловасць рэспублікі павінна перайсці на рэйкі інтэнсіўнага развіцця. Вядучая роля, сказаў дакладчык, належыць тут машынабудаванню, якое займае ў індустрыі Беларусі вялікую ўдзельную вагу. У цяперашняй пяцігодцы трэба не толькі павялічыць выпуск прадукцыі машынабудавання і металаапрацоўкі на 45—50 працэнтаў, але і перайсці на масавы выроб тэхнікі новых пакаленняў, здольнай забяспечыць шматразовае павышэнне прадукцыйнасці працы.

Вялікая ўвага была ўдзелена ў дакладзе праблемам развіцця аграпрамысловага комплексу рэспублікі.

У адзінаццатой пяцігодцы на развіццё сельскай гаспадаркі накіравана 9,7 мільярда рублёў капітальных укладанняў — на 16 працэнтаў больш, чым у дзесятай. У 1,5 раза ўзрасла фондаўзброенасць працы, на 40 працэнтаў — фондазабеспячэннасць, на 46 — энергаўзброенасць калгасаў і саўгасаў. Колькасць унесеных мінеральных угнаенняў на гектар угоддзяў павялічылася на 14 працэнтаў. Павысіўся ўзровень механізацыі ў земляробстве і жывёлагадоўлі.

Палепшаны ўмовы працы і быту сельскіх працаўнікоў, узраслі аб'ёмы будаўніцтва жылля, іншых аб'ектаў сацыяльнага прызначэння. На гэтыя мэты затрачана 2 мільярды рублёў — на 73 працэнта больш, чым у папярэдняй пяцігодцы. На 47 працэнтаў узрос аб'ём бытавых паслуг.

Аднак, сказаў прамоўца, супаставіўшы дасягнутае з укладзенымі сродкамі, неабходна адзначыць, што вынікі неадэкватныя затратам. Хоць у мінулай пяцігодцы іх аддача некалькі павысілася, тым не менш тэмпы развіцця сельскагаспадарчай вытворчасці задаволяць нас не могуць.

У цяперашнім пяцігоддзі неабходна забяспечыць больш высокія тэмпы прыросту прадукцыі. Ураджайнасць у кожнай гаспадарцы неабходна прывесці ў адпаведнасць з яе прыродна-эканамічнымі ўмовамі, атрымаць не менш як 1 цэнтнер збожжа ў разліку на балагектар ворнай зямлі. Для гэтага патрабуецца актыўны пераход на інтэнсіўныя тэхналогіі, па якіх да канца пяцігодкі трэба вырошчваць: 2 мільёны гектараў збожжавых з ураджайнасцю 35 цэнтнераў, бульбы — адпаведна 300 тысяч гектараў і 250 цэнтнераў. Льновалакна трэба будзе збіраць па 7—8 цэнтнераў з гектара. Гэта дазволіць у цэлым па рэспубліцы забяспечыць ураджайнасць збожжавых 30 цэнтнераў, бульбы — 200, агародніны — 200—210 цэнтнераў. Трэба будзе павысіць надой малака ад каровы да 3500—4000 кілаграмаў, атрымаць сярэднясутачныя прыбаўленні ў вазе буйной рагатай жывёлы на гадоўлі і адкорме па 600—650 грамаў, свіней — па 400—450.

Безумоўна, задачы нялёгка і няпроста. Але яны рэальныя. У нас створана для гэтага матэрыяльная база, ёсць кваліфікаваныя, вопытныя кадры, здольныя гаспадарыць на сучасным узроўні. У нас ёсць на каго раўняцца, чый вопыт пераймаць. Летась звыш 30 цэнтнераў збожжа з гектара сабралі 9 раёнаў: Гродзенскі, Бераставіцкі, Ваўкавыскі, Шчучынскі, Нясвіжскі, Слуцкі, Маладзечанскі, Клецкі, Мінскі. Па 40 і больш цэнтнераў збожжа і 300 цэнтнераў бульбы вырасталі 47 гаспадарак, па 8 і больш цэнтнераў льновалакна — 93. 25 калгасаў і саўгасаў надалі ад каровы больш чым па 4 тысячы кілаграмаў малака. Ад 4 да 6 тысяч кілаграмаў малака ад каровы атрымалі 844 аператары машынага даення, звыш 6 тысяч — 32. Іменна на такія паказчыкі і павінны арыентавацца кожная гаспадарка, кожны раён, падкрэсліў дакладчык.

Павышэнне эфектыўнасці сельскагаспадарчай вытворчасці патрабуе ўзмацнення яе навуковага забеспячэння, інтэнсіфікацыі аграрнай навукі, сказаў М. Слюнькоў. Бліжэйшая практычная задача — вывадзенне сартоў і гібрыдаў збожжавых каласавых культур з ураджайнасцю 60—90 цэнтнераў, стварэнне малочнага статка з патэнцыялам прадукцыйнасці 6—7,5 тысячы кілаграмаў малака ў год, новага тыпу мясной жывёлы і новых ліній свіней, якія забяспечалі б на адкорме сярэднясутачныя прыбаўленні ў вазе адпаведна 1300 і 800 грамаў. Неабходна дабівацца больш ценнай інтэграцыі сельскагаспадарчай навукі з вытворчасцю, умацавання яе эксперыментальнага сектара.

Гаворачы аб праграме КПСС у галіне сацыяльнай палітыкі, дакладчык падкрэсліў, што ў перадз'ездаўскіх дакументах партыі пастаўлена задача ўзняць дабрабыт людзей на якасна новую ступень, забяспечыць такі ўзровень і структуру спажывання матэрыяльных, сацыяльных і культурных даброт, якія будуць у найбольшай ступені адпавядаць мэтам фарміравання гарманічна развітой, духоўна багатай асобы. У бліжэйшае 15-годдзе аб'ём рэсурсаў, накіроўваемых на задавальненне патрэбнасцей народа, трэба будзе падвоіць.

У цяперашняй пяцігодцы рэальныя даходы на душу насельніцтва, сярэднямесячную заработную плату рабочых і служачых намечана павысіць у рэспубліцы на 13,5 працэнта, аплату працы калгаснікаў на 17—19. Грамадскія фонды спажывання ў разліку на душу насельніцтва павялічацца на 20 працэнтаў.

У сувязі з хуткім ростам грашовых даходаў працоўных востра паўстала праблема забеспячэння насельніцтва якаснымі таварамі і паслугамі. У комплекснай праграме развіцця вытворчасці тавараў народнага спажывання і сферы паслуг на 1986—2000 гады прадугледжваецца да канца пяцігодкі павялічыць выпуск нехарчовых тавараў на 29 працэнтаў, у тым ліку прадметаў культурна-бытавога і гаспадарчага прызначэння — у паўтара раза.

У праекце новай рэдакцыі Праграмы КПСС пастаўлена задача асобай сацыяльнай значнасці: да 2000 года забяспечыць практычна кожную сям'ю асобным жыллём — кватэрай або індыўідуальным домам. У бягучай пяцігодцы ў рэспубліцы намечана здаць у эксплуатацыю 24 мільёны квадратных метраў жылля.

Па-ранейшаму актуальныя праблемы сацыяльнага развіцця вёскі, працягваю М. Слюнькоў. За мінулае пяцігоддзе тут

побудавана каля 6 мільёнаў квадратных метраў жылля і 9,4 тысячы кіламетраў дарог з цвёрдым пакрыццём. Узятая тэмпы неабходна не толькі замацаваць, але і паскорыць. Аб'ёмы жыллёвага будаўніцтва ў вёсцы неабходна павялічыць больш чым на 20 працэнтаў. Штогод у сярэднім на гаспадарку трэба ўводзіць не менш як 10 добраўпарадкаваных кватэр. Да ўсіх населеных пунктаў і да жывёлагадоўчых ферм трэба пракласці палешаныя дарогі. На чарзе завяршэнне комплекснага фарміравання цэнтральных сядзіб калгасаў і саўгасаў з поўным наборам аб'ектаў сацыяльна-культурнага абслугоўвання.

За апошнія гады ўмацавалася матэрыяльная база медыцынскіх устаноў. Сетка іх будзе расшырацца і ў цяперашняй пяцігодцы.

Неабходна і далей удасканальваць сацыяльнае забеспячэнне, узмацняць клопаты аб ветэранах вайны і працы, інвалідах, сем'ях загінуўшых воінаў і партызан, людзях пажылога ўзросту. У полі зроку партыйных, савецкіх і гаспадарчых органаў павінны пастаянна знаходзіцца пытанні, звязаныя з далейшым паліпшэннем становішча жанчын-матэры, аховай мацярынства і дзяцінства. Ужо ў бліжэйшы час неабходна поўнасцю задаволяць патрэбнасці насельніцтва ў дзіцячых дашкольных установах, расшырыць сетку п'янерскіх, працоўных і спартыўных лагераў.

Усё гэта — штодзённыя клопаты мясцовых Саветаў народных дэпутатаў, працоўных калектываў, прафсаюзных і іншых грамадскіх арганізацый. Але не можа быць ніводнага боку жыцця нашых людзей, які не знаходзіўся б і ў цэнтры ўвагі партыйных арганізацый, падкрэсліў М. Слюнькоў.

Важнае месца ў дакладзе занялі пытанні кадравай палітыкі партыі, ідэнавіхаваўчай і масава-палітычнай работы, умацавання партыйных радоў, развіцця ўнутрыпартыйных адносін.

Выступіўшы ў спрэчках дэлегаты дапоўнілі і развілі палажэнні справаздачнага даклада новымі ідэямі, узбагацілі яго вывады калектывым вопытам. Выказаны крытычныя заўвагі і канструктыўныя прапановы па ўдасканаленню работы Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі, Савета Міністраў БССР, міністэрстваў і ведамстваў, мясцовых партыйных, савецкіх органаў.

З вялікай зацікаўленасцю дэлегаты абмеркавалі і адобрылі праекты новай рэдакцыі Праграмы КПСС, Статута партыі з прапануемымі змяненнямі, Асноўных напрамкаў эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР. З'езд цалкам падтрымаў Заяву Генеральнага сакратара ЦК КПСС М. С. Гарбачова з канкрэтнымі, рэалістычнымі прапановамі, якія накіраваны на збаўленне свету ад ядзернай зброі і недапушчэнне мілітарызацыі космасу.

З дакладам «Аб праекце ЦК КПСС «Асноўныя напрамкі эканамічнага і сацыяльнага развіцця СССР на 1986—1990 гады і на перыяд да 2000 года» выступіў Старшыня Савета Міністраў БССР М. Кавалёў.

Дакладчык прааналізаваў асноўныя вынікі эканамічнага і сацыяльнага развіцця рэспублікі ў адзінаццатой пяцігодцы, падрабязна спыніўся на задачах, вызначаных праектам Асноўных напрамкаў на дванаццатую пяцігодку і на перыяд да 2000 года.

У праекце Асноўных напрамкаў, падкрэсліў М. Кавалёў, пастаўлена задача да 2000 года стварыць эканамічны патэнцыял, роўны на сваіх маштабах нацыянальнаму за ўсе папярэднія гады Савецкай улады. Зыходзячы з гэтага, нам неабходна забяспечыць штогадовы прырост нацыянальнага даходу рэспублікі на 4,5—5 працэнтаў, прадукцыйнасці грамадскай працы — не менш чым на 5,7 працэнта.

У рэалізацыі стратэгічных задач перспектывага перыяду важнейшая роля належыць дванаццатой пяцігодцы, якая павінна стаць пераломнай на ўсіх участках эканамічнага і сацыяльнага развіцця.

Праект Асноўных напрамкаў прадугледжвае далейшае эканамічнае і сацыяльнае развіццё ўсіх саюзных рэспублік. У адзіным народнагаспадарчым комплексе краіны новы буйны крок наперад павінна зрабіць і наша рэспубліка.

Навукова-тэхнічны прагрэс дапускае як эвалюцыйнае ўдасканалванне дзеючай тэхнікі і тэхналогіі, так і рэвалюцыйны пераход да прыняцтва новых тэхналагічных сістэм, да высока-эфектыўнай тэхнікі апошніх пакаленняў. Да нядаўняга часу ў многіх галінах нашай народнай гаспадаркі гэты працэс працякаў, па сутнасці, эвалюцыйна, нарошчванне аб'ёмаў вытворчасці забяспечвалася галоўным чынам экстенсіўнымі фактарамі, што, вядома, патрабавала прыцягнення дадатковай рабочай сілы.

Сёння адпала пытанне, якому з шляхоў на-

вукова-тэхнічнага прагрэсу аддаць перавагу. Выбар зроблены адназначны: пераважаць павінны рэвалюцыйныя зрухі. У сферы працоўных рэсурсаў гэта азначае не толькі ліквідацыю дэфіцыту рабочай сілы, але і яе выслабавленне. Падлічана, што ў Савецкім Саюзе са сферы матэрыяльнай вытворчасці да 2000 года выслабавіцца мільёны чалавек. Лічба значная. Ці рэальна гэта? Карэспандэнт «Голасу Радзімы» павінен быў нядаўна на адным з прадпрыемстваў нашай рэспублікі — у аб'яднанні «Бабруйск-фермаш». Вось што ён расказвае.

Тры заводы аб'ядноўвае «Бабруйск-фермаш». І калі жыхарам горада над Бярэзінай ужо не адно дзесяцігоддзе вядомы «Сельгаспраграт» і «Сельмаш», то пра БЗМУУ яны ўпершыню пачулі адносна нядаўна. БЗМУУ — гэта Бабруйскі завод машын для ўнясення ўгнаенняў, галоўнае прадпрыемства аднаго з аб'яднаных Міністэрства машынабудавання для жывёлагадоўлі і кормавытворчасці СССР. Пе-

працы на прадпрыемстве, удасканалвае яго структуру. Найбольш істотныя перадавыя шляхі ў вызваленні рабочай сілы як сёння, так і ў будучыні — гэта ўкараненне новай тэхнікі і перадавой тэхналогіі і выкарыстанне робатаў і маніпулятараў. Па-іншаму — шырокая і комплексная механізацыя, аўтаматызацыя і робатызацыя вытворчых працэсаў. Ім і надаецца асноўнае значэнне ў «Бабруйск-фермашы».

І вось перад маімі вачамі адна за адной змяняюцца карціны вытворчасці, дзе навукова-тэхнічны прагрэс за апошнія гады вельмі паўплываў на характар працы, змяніў колькасць працуючых. Падлічана тут, што толькі за мінулы 1985 год усяго ў аб'яднанні скарацілася каля 125 рабочых месцаў. Праходзячы паўз памяшканне, з якога даносіліся частыя глухія ўдары прэса, я міжволі спыніўся.

ЧАС ВЯЛІКІХ ЗМЕН

ПРЫМЕТЫ БУДУЧЫНІ

ракласці на плечы машын ручную сялянскую працу — галоўная задача гэтага міністэрства. Бабруйскае аб'яднанне выпускае чатыры тыпы машын для ўнясення цвёрдых і вадкіх ўгнаенняў. Вось каратка і усё, пра што я даведаўся ў першыя ж хвіліны знаходжання на «Бабруйск-фермашы». Прызнацца, такая «візійная картка» аб'яднання ўжо раскрывае многае. Па-першае, яно машынабудаванне, прагрэсіўнае абсталаванне. Па-другое, спалучэнне ў сабе даўняй і новых аб'ектаў — таксама немалая важная дэталі: на больш новым аб'екце ў агульнай масе больш новага, прагрэсіўнага абсталавання. Па-трэцяе, яго машыны павінны зменшыць патрэбнасці вёскі ў рабочай сіле.

Пытанне, што прывяло мяне на «Бабруйск-фермаш», як аказалася, складае адну з надзённых задач аб'яднання. Функцыя кампетэнтнага суб'екта ахвотна ўзяў на сябе намеснік галоўнага інжынера Уладзімір Пагаржэльскі. І гутарку са мною ён пачаў дзелавой фразай з канкрэтнымі лічбамі.

— За дванацатую пяцігодку ў аб'яднанні павінна скараціцца шэсцьсот рабочых месцаў. Наступная яго фраза ўспрымалася не менш важна, бо сведчыла пра веданне патэнцыяльных магчымасцей.

— І скароцім. Нават больш, чым шэсцьсот. Якім чынам? Па гэтым пытанню ў нас ужо распрацавана праектная дакументацыя.

Ён дастаў адну з папак, разгарнуў яе, узяў адтуль стос табліц і паклаў перада мною.

— Тут пра ўсё гэта сказана.

Я стаў знаёміцца з табліцамі. І вось што высветліў: у аб'яднанні скарачэнне рабочых месцаў вядзецца па трох галоўных напрамках: актыўнаму ўкараненню новай тэхнікі і перадавой тэхналогіі, шырокаму выкарыстанню робатаў і маніпулятараў, атэстацыі і рацыяналізацыі рабочых месцаў.

Атэстацыя і рацыяналізацыя з'яўляюцца эвалюцыйным шляхам у выслабавенні рабочай сілы. Я не выпадкова назваў характэрным элементам бабруйскага аб'яднання наяўнасць у яго саставе двух заводаў, якія лічацца ветэранамі прамысловасці горада. Менавіта тут, на старых прадпрыемствах, ёсць рэзервы для гэтага шляху. Атэстацыя і рацыяналізацыя павышае ступень арганізацыі

У пацвярджэнне Уладзімір Пагаржэльскі стаў прыводзіць прыклады. Самыя свежыя.

— Выпускае аб'яднанне, як вы ведаеце ўжо, — сказаў ён, — машыны для ўнясення ўгнаенняў. Для вадкіх — адным з элементаў такіх машын з'яўляецца цыстэрна. Да нядаўняга часу тэхналогія яе вырабу была наступнай. — Уладзімір Аляксандравіч з мэтай нагляднасці ўзяў у рукі прамавугольны лісток паперы і скруціў з яе трубку. — Вось тут мы накладвалі шво. — Ён правёў па месцу злучэння двух краёў. — Затым выразалі два металічныя кругі, выгібалі іх у выглядзе паўсфер і — атрымлівалася цыстэрна. Проста? А на самай справе тэхналогія вытворчасці вельмі недасканалая. Разруйнавая. А вось калі накладваць зварачнае шво па спіралі, — ён згарнуў трубку з паперы таксама па спіралі, — можна дабіцца амаль неразруйнай тэхналогіі. У нас ужо яна дзейнічае. Эфект? Вызвалілася з участка пятнаццаць чалавек, якія закрылі дэфіцыт рабочых рук на іншых участках.

— Другі прыклад. — Ён аб нечым падумаў і набраў тэлефонны нумар. — Мне хацелася б, каб вы атрымалі інфармацыю не з адных рук, — звярнуўся да мяне.

Праз некалькі хвілін у кабінет Пагаржэльскага ўвайшоў чалавек. Уладзімір Аляксандравіч прадставіў:

— Начальнік аддзела механізацыі і аўтаматызацыі Мікалай Будзько.

Так я пазнаёміўся з «залатой галавою», як называюць Мікалая Пятровіча на «Бабруйск-фермашы» за шматлікія вынаходкі і рацыяналізатарскія прапановы.

— Прыклад? — Будзько ўсміхнуўся. — Я вось толькі што быў на адным участку ў механазборачным цэху. Туды мы завезлі нядаўна восем маніпулятараў, і прыставілі іх да васьмі станкоў, якія выконваюць работы, звязаныя адзіным тэхналагічным працэсам. Раней участак абслугоўвалі чатыры аператары — адзін на два станкі. А зараз там заняты два чалавекі — адзін на чатыры станкі. Такім чынам, двух рабочых можна пераводзіць на іншы ўчастак. Але, думаю, што ў перспектыве на гэтым участку застанеца работа толькі для аднаго чалавека.

Мне параілі спусціцца ў цэх і самому пераканацца ў рэальнасці новаўвядзенняў.

— Кузня? — спытаў у аднаго з прадстаўнікоў адміністрацыі. Той пацвердзіў. Мне хацелася пазнаёміцца з умовамі працы сённяшняга каваля, параўнаць з тымі, якія былі год дзесяць назад, калі я ці не ўпершыню трапіў у заводскую кузню.

Уражанне аказалася самым нечаканым. У кузні не было людзей, ва ўсякім разе я іх пакуль не бачыў. Але праца ў ёй ішла. Шугала полымя ў печы, затым адтуль высунулася металічная балванка, транспарцёр падвёў яе пад прэс. Восем рытмічных удараў — і балванка прыняла форму нейкай дэталі. Яе тут жа падхапіла металічная рука і паклала ў кантэйнер. Нейкае імгненне — і аператар пачалася з другой балванкай.

І тут я ўбачыў чалавека. Ён выйшаў з кабіны і запрасіў падняцца за ім. Так я пазнаёміўся з кавалём Генрыхам Фелерам. Кабіна нагадвала пілотскую самалёта ці капітанскую рубку рачнога цеплахода. Толькі тут быў свой парадак размяшчэння органаў кіравання. У каваля Генрыха Фелера пад рукою знаходзіўся рычаг і некалькі кнопак.

— Які я каваль зараз? — Ён неяк дзіўна глянуў на мяне. — Я аператар. Але да нядаўняга часу быў кавалём у самым сапраўдным сэнсе гэтага слова. Ды і працаваў я тады тут не адзін, утрох гэтую работу выконвалі. А з якім напружаннем!

Красамоўнае сведчанне хуткага ходу навукова-тэхнічнага прагрэсу! У мяне не засталася сумненняў, што на «Бабруйск-фермашы» скароціцца за пяцігодку шэсцьсот рабочых месцаў. У выніку будзе зроблены яшчэ адзін крок наперад у стварэнні дасканалых вытворчых механізмаў. Што гэта дасць работнікам аб'яднання?

Навукова-тэхнічны прагрэс, скасаваўшы рабочыя месцы, звязаныя з некваліфікаванай, манатоннай працай, створыць новыя — інтэлектуальна больш змястоўныя. За кошт памяншэння ручных аператараў істотна знізіцца доля фізічнага ўдзелу чалавека ў вытворчасці. Скарачэнне рабочых месцаў выявіцца і ў павелічэнні заробатнай платы бабруйскіх машынабудавальнікаў, што ў сваю чаргу палепшыць іх дабрабыт — а гэта галоўная мэта нашай сацыяльнай палітыкі.

Міхась СТЭЛЬМАК.

ПІСЬМЫ ЗБЛІЗКУ

РАСКАЖУ ПРА МОЙ ГОРАД

Яшчэ некалькі дзесяткаў год назад Іванава лічылася самай глыбінкай у пінскім Палессі. Пінск з'яўляўся ў той час абласным цэнтрам, а Іванава, або, як называюць яго тутэйшыя жыхары, Янова — раённым. Звязвала іх вузкая, брукаваная дарога. Іванава было аднапавярховым мястэчкам, амаль што вёскай, з сельскім укладам жыцця. Сувязь з калгасамі, якія ўтварыліся ў бліжэйшых населеных пунктах, ажыццяўлялася праз шматлікія грэблі, што пралягалі па незлічоных балотах.

Сёння колішныя мястэчка змянілася. Стала горадам не толькі па назве, а і па знешняму выглядзе. Вуліцы пакрыліся асфальтам. Цэнтр забудоваўся шматпавярховымі дамамі. У горадзе паявіліся прамысловыя аб'екты. Іванава атрымала выдатную сувязь з усёй рэспублікай. Новая шаша, што паўкружам ахапіла горад, вызваліла вуліцы ад патоку транзітнага аўтатранспарту.

Асфальтаваныя дарогі звязалі райцэнтр з Моталем, Махром, Яечкавічамі, іншымі цэнтральнымі сядзібамі калгасаў і саўгасаў. Да астатніх пралягалі добрыя гравейкі.

Расказу пра тую змену, якая адбылася ў маім горадзе толькі ў адзінацатай пяцігодцы. Пры ўездзе ў Іванава з боку сённяшняга абласнога цэнтра Брэста ўвагу прыцягвае корпус завода масла і сухога абястлушчанага малака. Новае прадпрыемства займаецца перапрацоўкай малака, якое прадаецца дзяржаве сельскімі гаспадаркамі раёна. Ужо зараз за год тут выпрацоўваецца звыш дзвюх тысяч тон масла.

Шырокая і прмая, як страля, цэнтральная магістраль выводзіць у цэнтр горада. Тут, на месцы старога скверыка, новабудуўля. На вачах расце гмах прыгожага Дома культуры. Першая цагляная аб'екта была пакладзена летась, а ўжо ў 1987 годзе гэ-

тая ўстанова культуры гасціна расчыніць дзверы перад наведвальнікамі.

У акружэнні зялёных лясак прысад стаіць адзін з самых прыгожых будынкаў горада — сярэдняя школа № 3. Тут вучыцца больш тысячы юных іванаўцаў. Праўда, школа адкрылася яшчэ ў канцы дзесятай пяцігодкі, але летась да яе прыбудавалі вялізнае памяшканне з некалькімі спартыўнымі заламі.

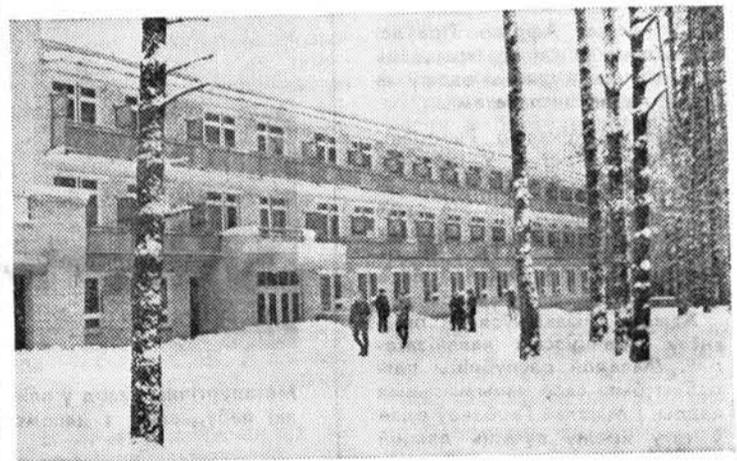
Але, бадай, самай значнай новабудуўляй Іванава ў мінулай пяцігодцы стаў буйнейшы ў Еўропе саладавы завод. Яго высозныя карпусы на ўсходняй ускраіне горада прыцягваюць увагу кожнага, хто прыязджае сюды. Пасля адкрыцця завод будзе даваць не толькі салад. Прысутнасць такога гіганта, для якога будуюцца новыя крыніцы забеспячэння энергіяй, значна павялічыць і энергарэсурсы горада. Адначасова з заводам узводзіцца ачышчальны збудаванні, каб не дапусціць забруджвання навакольных ручаёў і рэчак. Не парушыць экалагічны стан Іванаўшчыны. Недалёка ад завода пачалося ўзвядзенне новага жыллага мікрараёна.

Змены адбыліся і ў паўднёвай частцы горада. Тут на базе рамонтна-механічнай майстэрні пабудаваны завод санітарна-тэхнічных загатоўак. Ён забяспечвае сваёй прадукцыяй аб'екты меліярацыі раёна і нават усёй Брэсцкай вобласці. Хлебаробы раёна за час адзінацатай пяцігодкі атрымалі ад меліяратараў тысячы гектараў асушаных і арашаемых зямель.

Хутка зменіць свой выгляд і раённая бальніца. Пачалася яе рэканструкцыя.

У мінулай пяцігодцы на карце горада з'явіліся і іншыя аб'екты. Гандлёвыя, бытавыя, вытворчыя. Іванава расце, хараше. Не спыняецца ў аб'яўленні старажытнай палескай зямля.

Васіль ЖУШМА.

Пуцёўку ў санаторый-прафілакторый Барысаўскага завода «Аўтагідраўзмацняльнік» можа атрымаць любы рабочы гэтага прадпрыемства. Здраўніца пабудавана на беразе ракі Бярэзіны за некалькі дзесяткаў кіламетраў ад горада. Спецыяльна прызначаны аўтобусы кажаюць людзей каля праходнай завода. 24 дні (на такі тэрмін выдаецца пуцёўка) рабочы без адрыў ад вытворчасці адпачывае і папраўляе сваё здароўе ў санаторый-прафілакторый, які абсталаваны сучаснай медыцынскай тэхнікай. Пуцёўку ў санаторый-прафілакторый выдае прафсаюзны камітэт, ён жа аплачвае 70 працэнтаў яе кошту. Частку пуцёвак рабочыя атрымліваюць наогул бясплатна.

НА ЗДЫМКАХ: заводскі санаторый-прафілакторый; у кабінете электралячэння медыс-

ра Сюзанна ПАШКЕВІЧ і рабочая Лілія БАБІЦКАЯ. Фота Я. КАЗЮЛІ.

ГЕРОЕМ БЫЎ НАРОД

ДА ВЫХАДУ У СВЕТ ТРОХТОМНАГА ВЫДАННЯ «УСЕНАРОДНАЯ БАРАЦЬБА У БЕЛАРУСІ СУПРАЦЬ
НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАУ У ГАДЫ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ»

Завяршылася работа над трохтомным выданнем «Усенародная барацьба ў Беларусі супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў у гады Вялікай Айчыннай вайны».

Цяжка пералічыць усе пытанні, якія ахапіў аўтарскі калектыў. Вось толькі некаторыя з іх: асвятленне крыніц і рухаючых сіл партызанскай і падпольнай барацьбы, раскрыццё важнейшых арганізацыйных форм баявой дзейнасці народных месціцаў, кіруючая роля партыйных органаў ва ўсенароднай барацьбе, адлюстраванне сувязі партызан і падпольшчыкаў з мясцовым насельніцтвам, з Вялікай зямлёй, расказ аб удзеле моладзі ў гераічным падзвігу, аналіз форм і метадаў вядзення ідэалагічнай работы ў тыле ворага...

Усе тры кнігі вызначае багатая дакументальная і архіўная база. Меркаваць аб гэтым дазваляе хаця б тое, што толькі ў архіве Інстытута гісторыі партыі пры ЦК Кампартыі Беларусі вучонымі даследавана больш за 22 тысячы спраў. Уключэнне ў трохтомнік успамінаў такіх вядомых арганізатараў партызанскай вайны на часова акупіраванай ворагам тэрыторыі, як В. Казлоў, У. Лабанок, П. Калінін, Р. Мачульскі, І. Клімаў і іншыя, значна

ўзбагаціла яго цікавым і эмацыянальна афарбаваным матэрыялам.

Работа ўваскрашае ў нашай памяці ўсе важныя падзеі ўсенароднай барацьбы ў Беларусі супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў. Па шырыні ахопу тэмы, паўнаце даследавання патрыятычнай дзейнасці народных месціцаў яна не мае аналагаў у гістарычнай навуцы.

Нельга без хвалявання чытаць месцы, прысвечаныя, напрыклад, першым дням вайны. 50 гітлераўскім дывізіям, якія раптоўна напалі на Беларусь, процістаялі не толькі часці Чырвонай Арміі, але і ўсё грамадзянскае насельніцтва. Яно памагала ўзводзіць абарончыя збудаванні, удзельнічала ў ахове ваенных аб'ектаў, мастоў, аказвала садзейнічанне рэгулярнай арміі ў барацьбе з дыверсантамі. Да сярэдзіны ліпеня 1941 года было створана 78 знішчальных батальёнаў, у якія добраахвотна ўступіла больш за 13 тысяч патрыётаў. Сыны і дачкі беларускага народа папаўнялі савецкія войскі фарміраванні. Толькі на працягу чэрвеня — жніўня 1941 года ў іх улілося звыш 500 тысяч чалавек. Пацунці, якімі жыла рэспубліка ў той цяжкі час, перадаюць радкі заявы ў Брагін-

скі раённы ваенкамат Аляксея Ламакі, Хвядоса Попіка, Васіля Родчанкі: «Хочам ваяваць і просім залічыць нас у адну часць, разам раслі і разам ненавісных фашыстаў будзем біць». Просьба была задаволеная.

Захопнікам дарага абышліся баі ў Беларусі. Былы міністр абароны СССР Д. Усцінаў у адным са сваіх выступленняў адзначаў, што ў баях за Мінск у незабыўным сорок першым годзе савецкія воіны праявілі бяспрыкладную мужнасць і сапраўдны гераізм. Слаўнымі старонкамі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны сталі таксама абарона Барысава, Магілёва, Гомеля і іншых беларускіх гарадоў. Толькі на падступах да Гомеля і ў самім горадзе, напрыклад, праціўнік страціў у баях з часцямі Чырвонай Арміі і байцамі народнага апалчэння 80 тысяч салдат і афіцэраў, больш за 200 танкаў, каля 100 самалётаў.

Амаль праз тры дзесяцігоддзі пасля вайны буржуазны гісторык П. Карэл у кнізе «Вайна Гітлера з Расіяй» пісаў: «У Магілёве, які аказаўся ў тыле нямецкіх войск, на працягу многіх дзён ішлі жорсткія баі... Рапіцай 16 ліпеня рускія змаглі падпаўці драўляны мост паміж усходняй і за-

ходняй часткамі горада і амаль цалкам знішчылі яго... Яны працягвалі змагацца нават у бязвыхадным становішчы... Дарагой цаной давялося заплаціць нямецкай арміі за горад, які аказаўся ўжо за лініяй фронту».

У баях на беларускай зямлі ўпершыню былі прыменены бутэлькі з гаручай сумессю для знішчэння фашысцкіх танкаў. Над Брэстам і Гродна — першыя паветраныя тараны, здзейсненыя савецкімі лётчыкамі. Сярод іх імя Леаніда Бутэліна, нашага земляка, ураджэнца адной з вёсак Клімавіцкага раёна. «Я ведаю, што будзе рабіць мой народ, — пісаў у тыя дні народны паэт Беларусі Янка Купала. — У занятых ворагам раёнах створацца партызанскія атрады... Паляццяць у паветра масты, склады, абозы... Пакуль будзе жыць хоць адзін беларус, не будзе на беларускай зямлі спакою фашысцкім захопнікам...»

Асабліва многа зроблена аўтарскім калектывам выдання па вывучэнню арганізатарскай і палітыка-выхаваўчай дзейнасці падпольных партыйных і камсамольскіх органаў. Расказ аб гэтым пачынаецца з аналізу мерапрыемстваў ЦК Кампартыі Беларусі, іншых

К ОЛЬКІ важыць... зуб сла-
на? Якой даўжыні насы
меч-рыбы і пілы-рыбы?
Цяпер на гэтыя пытанні я магу
адказаць больш-менш даклад-
на, нават не звярнуўшыся да
даведчнай літаратуры.

Не паспяваю разгледзець,
пакратаць, патрымаць хвілінку
адзін экзатычны экспанат, а
гаспадар, Мікалай Гарбачоў,
прапануе новы: лангуста,
марскі ракавіны, чучала невя-
лікага кракадзільчыка.

— Кракадзільчыка я прывёз
з Конга... Ракавіны падарылі ў
Алжыры, — ахвотна расказвае
пра кожны экспанат Мікалай
Рыгоравіч. — А вось гэтая драў-
ляная скульптурка жанчыны
зроблена ў Гвінеі (з чорнага
дрэва, вельмі каштоўнага ма-
тэрыялу).

Экспанатаў столькі, што іх
хапіла б для школьнага музея.
І не дзіва: дваццаць гадоў
працы з невялікімі перапынка-
мі ў краінах Афрыкі. Праўда,
выкладчык фізікі сто трыццаць
сёмай мінскай школы ездзіў за
мяжу не за экспанатамі...

...Навука Мікалаю Рыгораві-
чу давалася лёгка. У 1964 годзе
скончыў Яраслаўскі педа-
гагічны інстытут. Там жа сур-
'ёзна займаўся на курсах
французскай мовы. Гэта захап-
ленне мела ў далейшым лёсе
Гарбачова немалое значэнне.

Алжыр вызваліўся ад пры-
гнёту французскіх каланізатараў.
Маладой рэспубліцы патрэбны
былі свае нацыянальныя кадры.
І Мікалай Гарбачоў едзе ў гэту
краіну вучыць дзяцей
фізіцы.

На першым часе ва ўсіх сфе-
рах пакуль пераважалі фран-
цузскія спецыялісты. Напры-
клад, у Канстанцінаўскім ліцэі,
куды прыехаў працаваць Міка-
лай Гарбачоў, было сто выклад-
чыкаў з Францыі.

«Вучыцеся на юрыста, меда-
ка ці гіда, — раілі французы
ліцэістам. — Вы будзеце пры-
гожа апрацацца, смачна есці,
вас будуць паважаць».

Французскія выкладчыкі ста-
раліся не дапусціць алжырскіх
дзяцей да авалодання тэхніч-
нымі навукамі. Здабыча карыс-
ных выкапняў была пакуль у
руках учарашніх каланізатараў.
Яны і стараліся, каб як мага
даўжэй рабаваць Алжыр, і ўся-
ляк тармазілі развіццё экано-
мікі і тым больш падрыхтоўку
нацыянальных кадраў для яе —
геолагаў, інжынераў.

Але ўсё мянялася. Многія
краіны свету аказвалі дапамогу
маладой рэспубліцы, накіроў-
валі выкладчыкаў, спецыяліс-

САВЕЦКІ ЧАЛАВЕК ЗА МЯЖОЙ

ЗЕРНЕ ДРУЖБЫ

таў у розных галінах.

— У нашым ліцэі стала вя-
дома, — расказвае Мікалай
Рыгоравіч, — што савецкія спе-
цыялісты склалі карту карыс-
ных выкапняў Алжыра. Былі
знойдзены нафта, багатыя па-
клады руд. З дапамогай Савец-
кага Саюза пабудаваны ў сці-
слыя тэрміны нафтаперапрацоў-
чыя і металургічныя заводы.

Гэта бескарыслівая дапамога

ў галаве?.. Амаль нічога.

Савецкія педагогі, не ліча-
чыся з часам, праводзілі да-
датковыя заняткі, дыскусіі па
вучэбных тэмах. Стараліся, каб
заняткі канспектаваліся. Ня-
рэдка, як гэта было ў Гвінеі,
дарылі падручнікі, сшыткі.

Цікава расказаў Мікалай
Рыгоравіч пра тое, як аддзя-
чылі бацькі за навуку сваіх
дзяцей.

айчыннікам здавалася святам.

— Ці не згадаецца якую-не-
будзь з такіх сустрэч?

— У 1982 годзе я працаваў
у Гвінеі. Неяк мне пазванілі
і казалі, што чакаецца пры-
быццё савецкіх спецыялістаў
у сталіцу гэтай краіны Кана-
кры.

Прыехаў у аэрапорт, стаў
чакаць. Калі над пасадачнай
паласой з'явіўся самалёт
Аэрафлоту, ледзь не кінуўся
насустрэч: вельмі ж не цяре-
лася хутчэй убачыць каго-не-
будзь з нашай краіны.

Праз хвілінку мяне чакаў
сюрпрыз. У групе прыляцеў-
шых я заўважыў Пятра Ар-
цём'ева. Мы з ім жывём у ад-
ным доме, сто пяцьдзесят
сем, на Ленінскім праспекце
ў Мінску.

Павіталіся, як самыя блізкія
сваякі. Колькі радасці было!
І пытанні, пытанні... Аб родных,
сябрах, знаёмых, наогул, аб
тым, што робіцца ў нас у Мін-
ску. Прыемнага нямала. У пер-
шую чаргу аб метро. Вось-
вось, казаў Пётр Пятровіч, яно
пачне працаваць...

— Выйшаў я з самалёта, —
расказвае пра тую ж сустрэчу
Пётр Арцём'ев, — чакаў, што
хто-небудзь з прадстаўнікоў
пасольства будзе сустракаць.
І раптам...

— Пётр Пятровіч! Вітаю са
шчаслівым прылётам.

Праз нейкі момант апынуў-
ся ў абдымках свайго суседа
па мінскаму дому Мікалая
Гарбачова.

Прылёту ў Гвінею выкладчы-
ка Беларускага політэхнічнага
інстытута, кандыдата тэхнічных
наук, дацэнта П. Арцём'ева
загадзя не падгледжваўся.
Гэтак, ва ўсякім разе, лічылі
многія, хто ведаў Пятра Пят-
ровіча.

Ён скончыў сярэдняю школу
ў Слуцку, Краснабярэжынскае
вучылішча механізацыі, праца-
ваў там майстрам. Да апошня-
га вінціка сваімі рукамі мог
разабраць і сабраць трактар
любой маркі, камбайн. Паступі-
ў у Беларускі політэхнічны
інстытут. Скончыўшы яго, пра-
цаваў інжынерам-канструкта-
рам Мінскага трактарнага за-
вода, займаўся ў аспірантуры,
захапіўся навукова-даследчай

Металургічны завод у алжырскім горадзе Эль-Хаджары, які пабудаваны з дапамогай СССР.

з вялікай удзячнасцю прыма-
лася алжырцамі.

— Розныя погляды на пад-
рыхтоўку нацыянальных кад-
раў, розныя палітычныя пера-
кананні, але ж у ліцэі трэба
мець агульны план выкладан-
ня. Напэўна, цяжка было вам?

— Метады выкладання
французскіх калег нас здзівілі.
Ніякага агульнага... плана. Кож-
ны выкладчык меў свой пад-
ручнік, свой дапаможнік, свой
план. Адсюль у вучнюў склад-
валіся неаднолькавыя паняцці,
здавалася б, аб простых з'я-
вах, ісцінах, даказаных сусвет-
най навукай.

Ніколі не забуду француз-
скую метадыку выкладання ў
Конга, куды я прыехаў пазней.
У гэтай адной з адсталых кра-
ін свету французскія педагогі
прымянялі лекцыйны метад
выкладання. Уявіце, чытаюць
лекцыі вучням, якія не маюць
ні ручак, ні сшыткаў, ні пад-
ручнікаў. Што можа застацца

— У Алжыры адбыўся зусім
незвычайны выпадак. Адзін
перакананы магаметанін за-
прасіў мяне на паляванне... на
дзіка. Каран, як вы ведаеце,
вучыць абыходзіць свінню за
многія кіламетры. А тут маг-
аметанін не толькі забіў дзіка,
але і ўзяўся згатаваць для
мяне смачныя стравы. Удзяч-
насць, як бачыце, аказалася вы-
шэй за рэлігійныя забабоны.

У Конга ўдзячныя бацькі
прапанавалі паехаць лавіць
рыбу, што лічыцца праўлен-
нем найвялікшай павагі да ча-
лавека.

— Нязвычайная прырода, клі-
матычныя ўмовы. Напэўна, не
раз і адчувалі сябе дрэнна...

— Усё было... Хварэў маля-
рыяй. Бацьку кракадзілаў, —
згаджаецца Мікалай Гарбачоў.
— Ды не ў пачварках нейкіх
справа. Да іх і прывыкнуць
няцяжка. Намнога цяжэй пе-
раносіць адарванасць ад Ра-
дзімы. Кожная сустрэча з су-

працай. Хутка абараніў дысэр-
тацыю. На чарзе — новая
прыступка да вучонай ступені
— і тут ён адпраўляецца аж
на тры гады ў замежную ка-
мандзіроўку. Жыццё, як ка-
жуць, унесла свае карэктывы.

— Ці не шкадуецца аб гэтым,
Пётр Пятровіч? — спытаўся я
адразу пасля яго вяртання з ка-
мандзіроўкі.

— Не, не шкадую. Даўно
марыў праверыць сябе ў скла-
даных умовах працы. Практы-
ка — вялікая справа. Яна дае
многае. Улічыце: у Гвінеі
шмат тэхнікі ледзь не з усяго
свету. Не будзе перабольшан-
нем, калі скажу, што най-
больш надзейнай і ўніверсаль-
най лічыцца савецкая. Чаго
каштуюць адны нашы «Бела-
русы»! Але, на жаль, праца-
ваць, больш правільна ска-
заць — эксплуатаваць гэту
тэхніку, пакуль амаль што
няма каму. Вось я і паехаў у
Гвінею, каб рыхтаваць спецыя-
лістаў, — выкладаў ва ўнівер-
сітэце ў Канакры.

— Вам пашчасціла сустрэць-
ца з савецкімі грамадзян, у гэ-
тай далёкай краіне толькі з
Мікалаем Гарбачовым?

— Не толькі: працаваў з ар-
мянінам Тэр-Казаранам, укра-
інцам Астапенкам, грузінам
Хуцьшвілі. Ледзь не з кожнай
рэспублікі былі прадстаўнікі.
Гвінейцы вельмі паважаюць
спецыялістаў з СССР. Усяляк
стараюцца гэта падкрэсліць.
Пойдзеш, напрыклад, на ба-
зар — запрашаюць купіць
што-небудзь, пры гэтым збаў-
ляюць цэны, ахвотна паказва-
юць свае хазы (хаты), дораць
сувеніры.

Больш дваццаці гадоў раз-
віваюцца гандлёва-эканаміч-
ныя адносіны паміж СССР і
Гвінеяй. За гэты час пры да-
памоце нашай краіны пабудаваны
прамысловыя прадпрыем-
ствы, універсітэт у Канакры,
дзе даваўся мне выкладаць.

З далёкіх Гвінеі, Конга, Ал-
жыра прыходзяць у Мінск
пісьмы. Пішучы Мікалаю Гар-
бачову і Пятру Арцём'еву іх бы-
лыя вучні і студэнты. Цяпер
многія з іх — высокакваліфі-
каваныя спецыялісты: геоло-
гі, інжынеры, кіраўнікі буйных
прамысловых прадпрыемстваў.
Аб чым гэтыя лісты? Аўтары іх
расказваюць пра сваю працу,
выказваюць словы падзякі са-
вецкім людзям за ўсебаковую
дапамогу іх краінам, за ўмаца-
ванне дружбы, у жыватворную
глебу якой кінулі зерне і Мі-
калай Гарбачоў з Пятром Ар-
цём'евым.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

партийных органаў па стварэнню падполля. Так, у самы першы перыяд вайны ў 89 раёнах Мінскай, Віцебскай, Магілёўскай, Гомельскай, Палескай і Пінскай абласцей былі афіцыйна аформлены раённыя падпольныя партыйныя органы, а ў Мінскай, Магілёўскай, Гомельскай, Палескай і Пінскай абласцях — абласныя падпольныя партыйныя органы. Толькі Цэнтральны і абласныя камітэты Кампартыі Беларусі накіравалі для арганізацыі падпольнай работы, стварэння партызанскіх фарміраванняў 1 215 камуністаў. Усяго ж летам 1941 года ў тыле ворага было пакінута 8 тысяч членаў партыі.

Рост колькасці падпольных партыйных органаў быў адным з галоўных пытанняў, якія абмяркоўваліся на V пленуме ЦК Кампартыі Беларусі, што праходзіў у лютым 1943 года ў Маскве. Адзін за адным падыходзілі яго ўдзельнікі да трыбуны, каб абмяняцца вопытам дваццацімесячнай нелегальнай дзейнасці. Спатрэбілася далейшае ўзмацненне партыйнага кіраўніцтва партыі і партызанскіх фарміраванняў. Налічвалася 328 партарганізацый, то ў красавіку — 447, а ў жніўні — 500. У цэлым жа ў радах партызан і падпольшчыкаў у гады вайны знаходзіліся 35 тысяч членаў партыі, больш 100 тысяч камсамольцаў. Партыйнае кіраўніцтва ўсенароднай барацьбы рабіла яе магутнай, арганізаванай сілай. Камуністы, камсамольцы асабістым прыкладам натхнілі народныя масы на вялікую барацьбу ў імя Радзімы.

Здаецца, нямаючы напісана па гісторыі Мінскага камуністычнага падполля. Работа ў гэтым плане вядзецца не адно дзесяцігоддзе. Пастаянна папаўняецца новымі матэрыяламі калекцыя дакументаў Мінскага падполля, якая захоўваецца ў Інстытуце гісторыі партыі пры ЦК КПБ. Гэтыя «запасы» дазволілі стварыць запамінальную карціну гераічнай барацьбы мінчан у тыле ворага. Яна працягвалася 1 100 дзён і начэй, гэта значыць столькі, колькі знаходзіліся тут нязваных прышэльцы. Ужо ў канцы лістапада — пачатку снежня 1941 года быў створаны падпольны гарадскі камітэт партыі. Важнай падзеяй з'явілася выданне ў маі 1942 года пад носам у гітлераўцаў яго друкаванага органа — газеты «Звязда». Яна клікала мінчан да бялітаснай барацьбы з захопнікамі, выкрывала лжывасць гебельскай прапаганды, усяляла ў людзей веру ў хуткую перамогу. Пажаўцельна ад часу да часу дакументы расказваюць аб пачатках выбухаў на вадакачы, аб дыверсіях на чыгуначным вузле, аб распаўсюджванні лістовак са зводкамі Савінфармбюро, аб усебаковай дапамозе мінчан партызанам і г. д. 22 верасня 1943 года мінскія падпольшчыкі па прыгавору беларускага народа знішчылі гітлераўскага генеральнага камісара Беларусі В. Кубэ. Другая падпольная газета «Мінскі большавік» 25 чэрвеня 1944 года паведаміла пра правядзенне ў горадзе толькі за апошні час 60 дыверсій, аб ліквідацыі 356 афіцэраў, 244 салдат і 92 гітлераўскіх памагатых. Усяго ў Мінскім партызанскім падполлі і партызанскім руху

ўдзельнічала больш за 9 тысяч мінчан.

За выдатныя заслугі перад Радзімай, мужнасць і гераізм, праяўленыя мінчанамі ў барацьбе супраць гітлераўскіх акупантаў, вялікую ролю ў разгортванні ўсенароднага партызанскага руху ў Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны 26 чэрвеня 1974 года Мінску прысвоена ганаровае званне «Горад-герой». Падпольшчыкам І. Кабушкіну, І. Казінцу, М. Кедышку, Я. Клувану, А. Мазаніку, У. Амелянюку, М. Осіпавай прысвоена званне Героя Савецкага Саюза. Імёны многіх удзельнікаў падпольнай барацьбы засталіся ў назвах вуліц і плошчаў беларускай сталіцы. Радзіма высокая ацаніла ўклад мінчан у перамогу над ворагам.

Назаўсёды ўвайшоў у гісторыю вайны партызанскі рух. Па свайму характару, мэтах, колькасці і сацыяльна-класавому складу ён быў сапраўды ўсенароднай, інтэрнацыянальнай з'явай. Аб росце партызанскіх сіл сведчыць з'яўленне ўжо ў пачатку 1942 года такой ёмістай формы арганізацыі ўзброенай барацьбы, як партызанская брыгада. Усяго дзейнічала ў Беларусі 213 партызанскіх брыгад.

Захавалася запіска 18 беларускіх партызан: «Гнем за Радзіму, але ворага не прапусцілі». Яна была напісана 3 снежня 1942 года, калі група маладых партызан пад камандаваннем Вікенцыя Драздовіча атрымала загад не прапусціць гітлераўцаў у напрамку вёскі Лавы Капыльскага раёна Мінскай вобласці, дзе знаходзіўся шпіталь і штаб. Чатыры гадзіны працягваўся

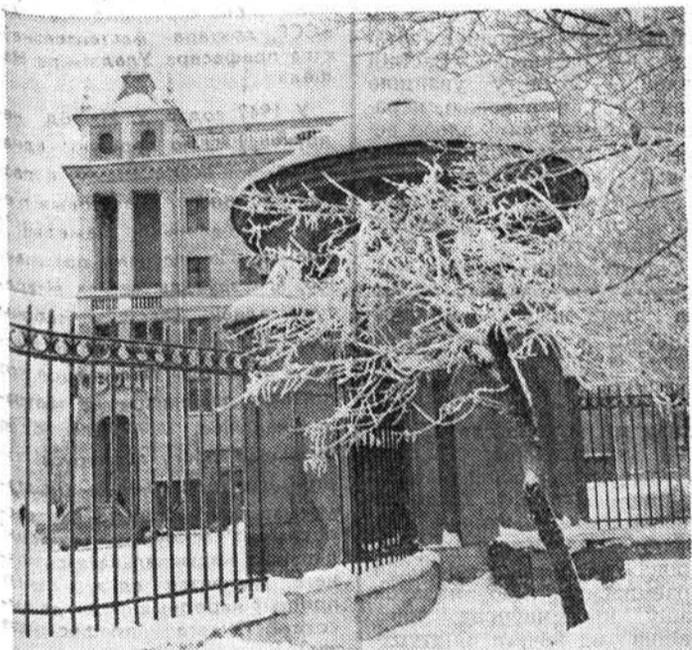
гэты няроўны бой паміж маладымі партызанамі і ўзброенымі да зубоў гітлераўцамі, якіх падтрымлівалі танкеткі і артылерыйскі агонь. Загінулі смерцю герояў усе восемнаццаць юнакоў, але вораг не прайшоў.

Рэцэнзуемая работа яшчэ раз напамінае і аб ахвярах беларускага народа. Кашмарны сон акупацыі працягваўся больш за тры гады. Гітлераўцы запоўнілі гарады і вёскі Беларусі канцэнтрацыйнымі лагерамі, засценкамі СД, камерамі катаванняў, шыбеніцамі і дубаўкамі. Сумным напамінкам пра гэты час служыць мемарыяльны комплекс «Хатынь», узведзены на месцы аднайменнай вёскі, спаленай фашыстамі разам з яе насельніцтвам у сакавіку 1943 года.

Наш народ ганарыцца, што ў той суровы час жорсткага ваеннага проціборства дзвюх сістэм, дзвюх ідэалогій, двух укладаў жыцця Беларусь была стойкім баявым злучэннем. Поплеч з беларусамі змагаліся прадстаўнікі амаль усіх нацый і народнасцей нашай краіны, вялікая група (больш за 1 200 чалавек) замежных антыфашыстаў.

Трохтомнік, падрыхтаваны вучонымі-гісторыкамі Савецкай Беларусі да 40-годдзя заканчэння другой сусветнай вайны, заняў дастойнае месца сярод кніг, прысвечаных гераічнай барацьбе нашага народа з фашызмам. Ён мае і вялікае выхавальнае значэнне як напамінак непазбежнасці адплаты тым, хто ўзводзіць агрэсію ў ранг афіцыйнай палітыкі.

Яўген БАРАНОЎСКИ,
кандыдат гістарычных навук.

Куток Мінска.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ВОЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВЫ НОВОЙ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЙ СРЕДЫ

МИЛЛИАРДНЫЕ ПРИБЫЛИ... ИЗ КОСМОСА

В истории техники немало примеров, когда использование какого-то нового принципа вело к коренной перестройке целых отраслей. К таковым относятся, в частности, переход железнодорожного транспорта на электрическую тягу, внедрение в авиации реактивного двигателя и другие. Особенность развития космонавтики в том, что она дала возможность применять принципиально новые технические подходы одновременно во многих, иногда довольно далеко отстоящих друг от друга сферах.

Два десятилетия отделяют нас от того времени, когда на орбите появился первый советский связной спутник. Сейчас в СССР действуют три космические системы телевидения — «Орбита», «Экран», «Москва», благодаря которым более девяноста процентов населения страны имеют возможность смотреть передачи Центрального телевидения. В ближайшее время телефикация будет полностью завершена на всей территории страны, то есть на площади 22,4 миллиона квадратных километров. Совершенно очевидно, что лишь кабельными и радиорелейными линиями — хотя и такими активно развиваются — довести телевидение до самых удаленных уголков страны вряд ли удалось бы.

Сегодня каждое советское транспортное судно, пользующееся в дальних плаваниях спутниковой навигационной информацией, экономит в год около 19 тысяч рублей. Если же оно располагает и спутниковой метеоинформацией, а также обслуживается спутниковой системой коммерческой связи, то экономический эффект увеличивается до 35—45 тысяч рублей. Нынешнее бурное развитие национальных и международных спутниковых систем связи — лучшее доказательство того, что идея вынесения ретрансляторов в заатмосферное пространство, принятая отнюдь не сразу и не всеми, утвердилась окончательно и бесповоротно. И что,

может быть, не менее важно: перспективы развития этого направления, по крайней мере на сегодняшний день, выглядят весьма обнадеживающими.

Метеоспутники несколько моложе связных, но их преимущества настолько очевидны, что внедрение космических метеостанций — если иметь в виду саму идею — практически не было связано ни с какими дебатами. С 1982 года на земных орбитах действуют советские метеоспутники уже второго поколения — «Метеор-2». Два-три аппарата, постоянно несущие орбитальное дежурство, позволяют дважды в сутки получать глобальную информацию о состоянии атмосферы, облачности, ледовой обстановки. В СССР она рассылается примерно в 90 организаций и 16 министерств, а отсюда — уже непосредственным потребителям. Эффективность системы — не менее одного миллиарда рублей ежегодной экономии. Информацию с «Метеоров» получают и страны — члены СЭВ. В принципе же она доступна любому другому государству.

В печати встречаются расчеты, доказывающие, что все государства, вкладывающие средства «в космос», уже получили прибыль от 70 до 150 миллиардов долларов. Отдельной строкой приводятся доходы от изучения природных ресурсов: 20—50 миллиардов долларов. Разброс в цифрах показывает, что эти оценки, конечно, весьма приблизительные. Но здесь интересно другое: то место, на которое выдвинулось космическое земледелие. Космонавтика в принципе изменила содержание традиционной географии. Веками эта наука описывала состояние природных объектов в статике, космическая техника впервые дала возможность следить за динамикой их развития практически, как выражаются специалисты, в реальном масштабе времени. Следующий логический шаг, вытекающий из этого обстоятельства, — переход к управлению развитием природных

систем. Задача эта долгосрочная, но первые подходы к ней уже предпринимаются.

В 1985 году специалисты стран-участниц программы «Интеркосмос» провели на территории СССР два крупномасштабных природоохранительных эксперимента. В рамках советской национальной программы создается общегосударственная система контроля за состоянием сельскохозяйственных полей. Аналогичные функции будет выполнять и соответствующая международная система стран социалистического сотрудничества.

Емкий рынок принципиально новой продукции обещают открыть космическая технология и биотехнология. Тенденция к расширению сотрудничества наблюдается и здесь. В частности, над новыми образцами бортовых технологических установок советские специалисты работают в контакте с научными организациями ЧССР, Польши, ГДР, других социалистических стран, а также Франции. Большой интерес к этим работам проявляет Швеция.

Напомним, что первые совместные технологические исследования специалистов в СССР и США провели десять лет назад во время полета «кораблей» «Союз» — «Аполлон». Пока такие совместные работы не получили развития, хотя в некоторых областях прикладного космоса контакты, и довольно успешные, сохраняются, скажем, по линии «Инмарсат», взаимодействия «Интерспутника» с ИНТЕЛСАТОМ. Что же касается системы спутников-спасателей КОС ПАС-САРСАТ, то она вообще великолепно выстояла под дуновением всех холодных ветров.

После Женевы, как считает советская сторона, может и должна открыться дорога к новым формам международного сотрудничества в деле мирного освоения космоса.

Михаил ЧЕРНЫШОВ,
научный обозреватель АПН.

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

ЦІ МОЖАМ МЫ СПАДЗЯВАЦА?

Многа пісалася і яшчэ пішацца аб сусветнай вайне. Чым яна была для народаў, якія змены прынясла свету.

У выніку той вайны зараз у многіх краінах усталяваўся сацыялістычны лад. Дык вось, цяперашнія рэвізіяністы ды рэваншысты розных масцей гавораць, што быццам гэты лад быў ім навязаны.

На гэта ёсць адказ даволі прасты. Усе тыя дзяржавы былі пад фашысцкай акупацыяй. Узнялі зброю супраць акупантаў толькі прагрэсіўныя сілы. У той час усялякі лібералы, кансерватары і да т. п., калі не дапамагалі акупантам «букаваць новую Еўропу», дык сядзелі, як мыш пад венікам.

Было б нелагічна запрашаць тых «добразычлівых» паноў наладжваць новае жыццё ў адроджаных дзяржавах.

Пентагон і штаб НАТА пастаянна рыхтуюцца да вайны. Яны сцвярджаюць, што Савецкі Саюз хоча напасці на іх для таго, каб пашырыць свае межы. Для ацэнкі сіл «праціўніка» проста выдмляюць лічбу і памнажаюць яе ў многа разоў. З гэтага пасля ўнікаюць запатрабаванні памножыць бюджэт на ўзбраенне. А колькі людскіх жыццяў ужо аднялі ядзерныя выпрабаванні? Жыхарам Бікіні амерыканцы сказалі: «Ваша ахвяра дапаможа ўсяму чалавецтву».

Мы ведаем, як яна «памагла» і яшчэ «дапамагае». Калі ўлічыць усё гэта, прыйдзем да вываду, што маем справу з нейкімі вырадкамі. Дык як тут думаць аб міры ці, наогул, аб жыцці?

Але можна і трэба. На вялікае шчасце, свет на вырадках не заснаваны. Вырадак здольны націснуць кнопку, але гэта ён можа зрабіць толькі тады, калі будзе разлічваць на тое, што адурманіў людзей.

Тыя «стратэгі» ведаюць ужо, што людзі за імі не ідуць. Дык яшчэ ведаюць, што на іхнюю «кнопку» знойдзецца іншая. Рады прыхільнікаў міру штодзённа растуць. Сотні тысяч выступаюць супраць вайны на дэманстрацыях. Апытанні грамадскай думкі ў заходніх краінах паказваюць, што большасць людзей за мір, што раўназначна дружалюбным адносінам з Савецкім Саюзам.

Англія.

Мікалай ЯНУШЭВІЧ.

«ПШУ ПРА ТЫХ, НА КІМ ЗЯМЛЯ ТРЫМАЕЦЦА»

3 РЭПУТАЦЫЯЙ СЯЛЯНСКАГА МЫСЛІЦЕЛЯ

Бадай, можна сказаць, што ў асобе пісьменніка Васілія Бялоўа як бы ўвасобілася мара Льва Талстога аб пісьменніках-сялянах, якія калі-небудзь самі напишучь пра сябе...

Васілій Бялоў нарадзіўся ў вёсцы і з малых год займаўся сялянскай працай. І цяпер, стаўшы прызнаным празаікам, падоўгу жыве ў роднай вёсцы Цімоніха, што пад Волагдай. Тут ён напісаў лепшыя свае творы — «Прывычная справа» і «Лад». Аповесць «Прывычная справа» прынесла Васілію Бялоўу шырокую вядомасць. «Лад» пацвердзіў яго рэпутацыю сялянскага мысліцеля. Высокая духоўная культура і бездакорны густ да мовы наўрад ці даюцца ўніверсітэцкай адукацыяй і сістэматычным чытаннем кніг, хутчэй гэта тая духоўная спадчына, якую атрымаў Бялоў ад яго мужных і суровых продкаў, сялян паўночных абласцей Расіі.

ВАСЯ БЯЛОЎ СКЛАДАЕ ВЕРШЫ

У кожнай рускай вёсцы знойдзена аматары прыгожага слоўца. Гэта яны ствараюць вусную народную творчасць, якая называецца фальклорам. Пісьменнік Васілій Бялоў з юных год меў асобную павагу да слова друкаванага. У 14 год, жадаючы ўразіць аднаўскаўцаў, ён прымаецца склацаць вершы. Амаль праз сорок год пісьменнік вынес ім бязлітасны прыгавор: «Раннія вершы былі пераймальнымі. Па форме пераймаў у Маякоўскага, па зместу — у Некрасава».

Але неўзабаве стала не да вершаў: трэба было зарабляць на жыццё — у маці ўдавы, акрамя яго, было яшчэ чацвёрта дзяцей. Перабраўшы з дзесятка прафесій, ён у 1952 годзе ідзе ў армію. Адслужыўшы, Бялоў спыняе свой выбар на журналістыцы. З раніцы малады рэпарціёр ездзіць па раёну, удзень піша для газеты «Камунар», а вечарам — за школьнай партыі, таму што ён не паспеў завяршыць сярэдняю адукацыю.

І нарэшце, першы поспех: у Яраслаўлі, на нарадзе маладых літаратараў, валагодскі самародак звярнуў на сябе ўвагу буйных маскоўскіх паэтаў Яраслава Смелякова і Мікалая Старшынава. Яны даюць Бялоўу рэкамендацыю ў Маскву, у Літаратурны інстытут, і неўзабаве 27-гадовы паэт становіцца студэнтам. У 1961 годзе ў роднай Волагдзе выходзіць першы зборнік яго вершаў «Вёсачка мая лясная». Першы і, дарэчы, апошні. Да лі-

рыкі ён больш не вяртаецца. Успамінаючы гэты перыяд, Бялоў гаворыць: «Не ведаю, кім бы я стаў, каб не пацягнуўся да літаратуры і не адчуў, што любоў мая нібыта не без узаемнасці».

НАРАДЖЭННЕ МАІСТРА

Скончыўшы Літаратурны інстытут, Бялоў вяртаецца ў Волагду, а праз два гады ў рэспубліканскім часопісе «Север» з'явілася яго аповесць «Прывычная справа». У 1968 годзе «Новый мир» друкуе другую аповесць — «Цяслярскія апавяданні», а «Прывычная справа» выдаецца ў Маскве. Адразу прыходзіць вядомасць. Пра Бялоўа гавораць як пра сталага майстра. У 70-я гады аповесць «Прывычная справа» ўвайшла ў лік дзесяці самых чытаемых кніг.

Цікаваць гэтая трымалася зусім не на сюжэце. Ён якраз быў вельмі звычайны. Аўтар проста расказвае аб некалькіх месяцах з жыцця Івана Дрынава, былога франтавіка, а цяпер калгаснага конюха. Жонка Кацярына — даярка. Васьмёра дзяцей, адно аднаго менш, і дзевятое васьмь-вось народзіцца. Нельга не сказаць і пра любімага каня Івана і карову-карміцельку. Яны непасрэдна ўдзельнікі апавядання, можна сказаць, члены сям'і. І муж, і жонка не ўяўляюць свайго жыцця без роднай зямлі і прывычнай працы на ёй. Калі якая несправядлівасць здарыцца ці зямлі шкода нанесена, у абодвух душах баліць. Але вось у сям'і пачаліся матэрыяльны цяжкасці. Адзінае выйсце — падацца на заробаткі. Прыкра гэта Івану, але рабіць няма чаго, ён едзе ў Мурманск, едзе, але хутка вяртаецца назад. Таму што не вытрымала душа разлуку з роднай вёскай, з сям'ёй. Нядоўга адсутнічаў Дрынаў, але за гэты кароткі час здарылася няшчасце — памерла любімая жонка Кацярына. Свет нямілы Івану, але трэба жыць, гадаваць дзяцей... Праз свайго героя, яго ўнутраны свет аўтару ўдалося данесці духоўнае жыццё свайго народа. Гэта духоўнасць і ў справе, якой заняты герой, і ў яго маралі, блізкасці да прыроды. Людзі, падобныя Дрынаву, лічыць пісьменнік, — аснова нашага жыцця, на іх зямля трымаецца.

АБ ГОРАДЗЕ, МАРАЛІ І КАХАННІ

Васілій Бялоў заклапочаны перш за ўсё маральным удаканаленнем грамадства. «Маральныя праблемы — гэта тое, што нам яшчэ неабходна будзе вырашыць, — гаворыць Бялоў. — У савецкім грамадстве дасягнута су-

цэльная пісьменнасць — гэта добра, з сацыяльнай забяспечанасцю ўсё ў парадку — вельмі добра. Але жыве яшчэ духоўны прымітывізм, і вось з ім трэба змагацца ў першую чаргу. Многія зводзяць культуру да сумы ведаў. Па-мойму, культура — гэта тое, чым чалавек дыхае, стан яго духу. Культура — гэта перш за ўсё высокая маральнасць».

У 1972 годзе часопіс «Север» друкуе «Пярэдадні» — раман пра рускую вёску на пярэдадні калектывізацыі, а ў 1974 годзе там жа ўбачыла свет гарадская аповесць Бялоўа «Выхаванне па доктару Споку». Праз чатыры гады ў Маскве выходзіць аднайменная кніга, куды ўвайшлі і іншыя аповесці і апавяданні. У 1982 годзе за кнігу «Выхаванне па доктару Споку» В. Бялоўу прысуджана Дзяржаўная прэмія СССР.

Галоўны герой «Выхавання па доктару Споку» Канстанцін Зорын — у нядаўнім мінулым вясковы хлопчык, а цяпер гараджанін. Ён як быццам трывала ўрос у гарадское жыццё — працаваў на будоўлі, жыве ў добрай кватэры, мае сям'ю. Але праходзіць час, і некалькі змяніў Зорын, разладзілася яго сямейнае жыццё — ад разводу з жонкай утрымлівае толькі любоў да дачкі. Словам, за фасадам вонкавага дабрабыту поўны разлад.

Ці процістаяў яму пісьменнік горад вёсцы, сельскаму жыццю, на баку якога яго яўныя сімпатыі? Бадай, не. Толькі ўслед за іншым вядомым пісьменнікам-вясковым «Сялянкам» Васіліем Шукшыным ён як бы раіць сялянам не адрывацца ад родных вытокаў. Пісьменнік перакананы: не прынясе гэта шчасця жыхару вёскі. Ніколі не заменіць яму камфорт зручнай гарадской кватэры прастору родных палёў, чысціні і прахалоды рэк, паху і багаццяў навакольных лясоў. І піякая праца так не прыйдзецца да сэрца, як прывычная праца на зямлі. Горад — гараджанам, перакананы Бялоў. І хоць ён спрабуе сцвярджаць, што зусім не супраць горада, негатыўныя адносіны да яго ўсё ж мільгаюць. Так, ён лічыць, што адсутнасць добра, увагі, шчырасці ў адносінах мужчыны і жанчыны — хвароба выключна гарадская. Ды і кахаць па-сапраўднаму, мяркую Бялоў, здольны толькі людзі сумленныя, добрыя, не сапсаваныя цывілізацыяй. Пісьменнік перакананы, што і ў наш час жаночай эмансipaцыі жанчына павінна зберагчы сваю жаночасць, а мужчына заставацца мужчынам, дужым, прынышковым.

«Адзін французскі філо-

саф пажартаваў, — гаворыць Бялоў, — цывілізацыя загіне, калі мужчына пачне паходзіць на жанчыну, а жанчына на мужчыну. Не думаю, што нам гэта пагражае, але паразважаць тут ёсць над чым».

ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯ СЯЛЯНСКАГА ЖЫЦЦЯ

Васілій Бялоў спрабуе сябе таксама ў тэатры і кіно. У кіно яму быццам бы не вельмі шанцуе. Затое тэатр, які ён з дзяцінства любіць, дорыць яму поспех. Яго п'еса «Па 206-й» — зноў жа пра жыццё вёскі — вось ужо некалькі год не сыходзіць са сцэны Маскоўскага тэатра сатыры.

У 1979 годзе маскоўскі часопіс «Наши современники» пачаў друкаваць бялоўскія нарысы «Лад» аб народнай эстэтыцы. Публікацыя расцягнулася на тры гады. У 1982 годзе «Лад» выйшаў асобнай кнігай. Рэдкі орган друку не адгукнуўся на гэты твор Васілія Бялоўа. Крытыкаў уразіла не толькі глыбіня, але і размер зробленага Бялоўым даследавання.

— «Лад» быў задуманы як зборнік пра паўночны сялянскі быт і народную эстэтыку, — расказвае Васілій Бялоў. — У кнігу ўвайшло толькі тое, што ведаю, перажыў ці бачыў сам, альбо ведалі і перажылі блізкія мне людзі. Добрая палавіна «Ладу» запісана са слоў маёй маці. Кніга пісалася больш за дзесяць год...

Скрупулёзнае апісанне знікаючага вясковага быту, сярод якога жыву селянін, пачынаючы з нараджэння і канчаючы смерцю, складала сапраўдную энцыклапедыю мінулага сялянскага жыцця. Аднак ці патрэбна гэта? Васілій Бялоў лічыць: «Па майму глыбокаму перакананню, веданне таго, што было да нас, не толькі пажадана, але і неабходна. Культура, быт народа валодаюць глыбокай пераемнасцю. Каб чалавек зрабіў крок наперад, нага павінна ад нечага адштурхнуцца. Рух наперад ад нічога ці з нічога немагчымы».

«Лад» пацвердзіў рэпутацыю Васілія Бялоўа як аднаго з самых таленавітых празаікаў савецкай літаратуры, таму што толькі вялікаму майстру ўдаецца праз быт паказаць быццё і праз справу чалавека яго душу. Чытачы чакаюць ад Васілія Бялоўа рамана пра Вялікую Айчынную вайну, які павінен прадоўжыць трылогію, пачатую раманам «Пярэдадні». Сам Бялоў тэму будучай работы абыходзіць маўчаннем. Вялікага пісьменніка нельга прадказаць...

Мікалай НАЗАРАЎ.

НАШ

КАЛЯНДАР

ТАЛЕНТ

ДАСЛЕДЧЫКА

У. НЯФЕДУ — 70 ГАДОЎ

Грамадскасць Беларусі шырока адзначыла юбілей буйнейшага тэатразнаўцы рэспублікі члена-карэспандэнта АН БССР, доктара мастацтвазнаўства прафесара Уладзіміра Няфёда.

У 1942 годзе У. Няфёд надрукаваў сваю першую аднаактовую п'есу «Сігнал», а пазней зборнікі «Аднаактовыя п'есы» і «Маленькія камедыі і драмы». Па ўласнаму прызначэнню, яго заўсёды вабіла літаратура, аднак далейшы творчы шлях вызначыла любоў да тэатра. У 50-я гады пачынаецца яго плённая дзейнасць на тэатразнаўчай ніве. А ў 1959 годзе ён выдае кнігу «Беларускі тэатр», дзе ўпершыню былі сістэматызаваны і паслядоўна даследаваны асноўныя напрамкі развіцця нацыянальнага сцэнічнага мастацтва ад яго самых простых народных форм да высокамастацкага прафесійнага тэатра.

Следам убачылі свет яшчэ дзве кнігі — «Тэатр у ваенныя гады» і «Станаўленне беларускага савецкага тэатра» (дзейнасць драматычных калектываў у пасляваенны перыяд), якія завяршылі гэтую своеасаблівую трылогію...

Значную цікавасць не толькі ў дзяцячэй сцэны, але і ў пісьменнікаў, драматургаў выклікала тэатрычная кніга У. Няфёда «Роздум пра драматычны канфлікт».

Адна з апошніх вялікіх работ вучонага — вучэбны дапаможнік па гісторыі беларускага тэатра для студэнтаў тэатральна-мастацкага інстытута. Самы неспрэчны ўдзел прыняў У. Няфёд у падрыхтоўцы трохтомнай «Гісторыі беларускага тэатра», два тамы якой ужо выйшлі ў свет.

Значную старонку творчасці тэатразнаўцы складаюць яго крытычныя выступленні ў перыядычным друку. Шматлікія артыкулы (а іх налічваецца каля 300) закранаюць самыя розныя аспекты тэатральнага жыцця рэспублікі, яны вызначаюць глыбіню сацыяльнага аналізу, гістарызма, аб'ектыўнасцю і прафесіяналізмам даследчыка.

У. Няфёд — выхавальнік некалькіх пакаленняў беларускіх тэатразнаўцаў, акцёраў і рэжысёраў. Ён па-ранейшаму многі і актыўна працуе, кіруючы сектарам тэатра Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Наперадзе ў яго цікавая праца над кнігай пра Ігната Буйніцкага.

Мінулы год прынес калектыву бабруйскага народнага ансамбля танца «Юнацтва» вялікі поспех. Ён стаў лаўрэатам Усесаюзнага агляду самадзейнай мастацкай творчасці, прысвечанага 40-годдзю Перамогі, і лаўрэатам прэміі Ленінскага камсомола Магілёўскай вобласці. А за актыўную шэфскую работу на вёсцы ўзнагароджаны вышпелам Міністэрства культуры СССР. Калектыву гэты вырас з невялікага танцавальнага гуртка, створанага пры гарадскім Доме культуры. У яго складзе звыш пяцідзесяці маладых рабочых, служачых, навучнцаў, студэнтаў, якія з захапленнем займаюцца любімай справай. «Юнацтва» пабывала з канцэртамі ўжо ў многіх гарадах і вёсках Беларусі, у прыбалтыйскіх рэспубліках, Балгарыі.

— Цяпер у нашай праграме больш за сорок харэаграфічных мініячур, — расказвае кіраўнік ансамбля Сяргей Лукашэвіч. — Аснову яе складаюць беларускія народныя танцы і танцы народаў СССР.

Дзе б ні выступала «Юнацтва», яго канцэрты маюць поспех. Гледачы адзначаюць майстэрства артыстаў-аматараў, умела складзеную праграму, у якой гучаць і патрыятычныя, і лірычныя песні, і жартоўныя сцэнікі.

Н. НАЗАРОВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: сёстры Святлана і Наталля ДРАПЕЙ, салісткі ансамбля «Юнацтва».

ФОТА М. ЖАЛУДОВІЧА.

МІКАЛАЙ УЛАШЧЫК — ВЯДОМЫ ДАСЛЕДЧЫК ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСІ

АДКАЗНАСЦЬ ВУЧОНАГА ПЕРАД МІНУЛЫМ І БУДУЧЫНЯЙ

Маральная адказнасць гісторыка за дакладнасць тлумачэння ім мінулага вялікая, бо вобразы людзей, падзеі, пра якія даведаюцца з падручнікаў, газетных і часопісных артыкулаў, узнікаюць перад чытачамі ў тым выглядзе, у якім іх прадставілі гісторыкі. Менавіта яны, гісторыкі, рэканструюць гэтыя падзеі, з'явы і асоб, апрацаваўшы каштоўныя крыніцы і даследаванні папярэднікаў.

Грамадскасць нашай рэспублікі няблага ведае жыццёвы і творчы шлях дзеячаў літаратуры, мастацтва. Менш знаёмая яна з дзейнасцю навукоўцаў, людзей, ад дакладнасці тлумачэння якімі з'яўляецца залежыць фарміраванне гістарычных поглядаў грамадства, выхаванне любові да сваёй зямлі, усведамленне ўласнай нацыянальнай годнасці.

Адным з вядомых даследчыкаў мінулага Беларусі з'яўляецца доктар гістарычных навук Мікалай Улашчык. Ён працуе на ніве беларускай гістарычнай навукі амаль шэсць дзесяцігоддзяў. Сёлага, 1 лютага, яму споўнілася восемдзесят год.

Цяжка прэтэндаваць на ўсебаковае асветленне творчага шляху даследчыка, шырока вядомага не толькі ў Беларусі і Маскве (больш за трыццаць год Мікалай Мікалаевіч — супрацоўнік Інстытута гісторыі СССР Акадэміі навук СССР), але і за межамі нашай краіны: у Польшчы, Чэхаславакіі, ГДР, ФРГ, ЗША, дзе публікаваліся стаючыя водгукі на навуковыя даследаванні М. Улашчыка. А самы першы водгук з'явіўся літаральна напярэдадні другой сусветнай вайны (даследчык працаваў тады настаўнікам у Ленінградзе) і быў надрукаваны ў польскай прагрэсываючай часопісе «Сыгналы», што выходзіў у Львове, у нумары, прысвечаным росквіту культуры Савецкай Беларусі. У артыкуле пра развіццё і здабыткі гістарычнай і археалагічнай навукі нашай рэспублікі вылучалася навуковае даследаванне М. Улашчыка раскопак у Банцараўшчыне ля Мінска, што выйшла ў свет у 1929 годзе.

Пра Мікалая Улашчыка напісаны шэраг біяграфічных артыкулаў, яго ўклад у навуку высока ацэньваецца ў спецыяльных навуковых выданнях.

Вялікую працу зрабіў М. Улашчык, калі сабраў, падрыхтаваў да друку і выдаў з каментарыямі два тамы з шматтомнага акадэмічнага «Поўнага збору рускіх летапісаў». У іх змешчаны ўсе семнаццаць вядомых зараз беларуска-літоўскіх летапісаў. Пачаў рыхтаваць гэтае выданне вучоны яшчэ ў 60-х гадах, у 1966-м выйшла «Хроніка Быхаўца», якую дагэтуль некаторыя даследчыкі лічылі падробкай. Вучоны даказаў яе арыгінальнасць. У сваім каментарыі да 32-га і 35-га тамоў «Поўнага збору рускіх летапісаў» пераканаўча даказаў, што беларуска-літоўскія летапісы складаліся на беларускай мове і былі агульнадзяржаўнымі для Вялікага княства Літоўскага. Шматтадоваму вывучэнню летапісаў падведзены вынік у яго апошняй манаграфіі «Уводзіны ў вывучэнне беларуска-літоўскага летапісання», выдадзенай летась у Маскве.

Шырокі рэзананс у навуковым друку атрымалі папярэднія работы вучонага. Галоўны напрамак кнігі даследчыка «Нарысы па археаграфіі і крыніцазнаўству гісторыі Беларусі феадальнага перыяду» (яна выйшла ў Маскве ў выдавецтве «Наука» ў 1978 годзе) — старанная сістэматызацыя і крытычная ацэнка шматлікіх актываў крыніц па гісторыі тагачаснай Беларусі, іх публікацый. Гісторык распрацаваў асновы метадыкі аналізу гэтых выданняў. Даследчык паслядоўна разбівае спробы разглядаць асобныя моманты ў гісторыі нашага краю з пункту гледжання дваранска-клерыкальных аўтараў манархічнага напрамку, якія тэндэнцыйна падбіралі гістарычныя дакументы і публікавалі іх у дзесятках тоўстых тамоў, ператварыўшы ў рупар рэакцыйных ідэй на пагрэбу царызму.

У гэтай кнізе вучоны папярэджае даследчыкаў гісторыі пра магчымасць памыл-

кі, калі не рабіць дакладны адбор і аналіз гістарычных крыніц, калі карыстацца толькі тымі крыніцамі, якія былі выдадзены, і тлумачыць іх, зыходзячы толькі з ужо зададзенай схемы.

Не менш глыбока і сур'ёзна напісана і манаграфія вучонага — «Прадпасылкі сялянскай рэформы 1861 года ў Літве і Заходняй Беларусі» (Масква, 1965). У ёй аўтар абвргае ўстарэлы погляд, нібыта Беларусь у першай палове XIX стагоддзя і пазней была адной з самых адсталых ускраін царскай Расіі. Загалолак гэтай кнігі занадта сціплы, паколькі ў ёй прадстаўлены не толькі прадпасылкі адмены прыгонніцтва ў 1861 годзе, але і карціна гаспадарчага і грамадскага развіцця Заходняй Беларусі і Літвы з 1795 па 1861 гады. Таму аўтар рэцэнзіі на кнігу, люблінскі гісторык Рышард Бэндэр адзначаў, што па сваіх багатых крыніцах і каментарыях праца М. Улашчыка «можа лічыцца проста ўзорнай у савецкай гісторыяграфіі апошніх гадоў». Гэта кніга не толькі ўзбагачае савецкую гісторыяграфію, яна змяшчае ў сабе дадзеныя, цікавыя і даследчыкам грамадска-эканамічнай гісторыі польскіх земляў XIX стагоддзя.

Працы Мікалая Улашчыка

з'яўляюцца сапраўды ўзорнымі для гісторыкаў. Яны паказваюць, якога высокага ўзроўню можна дасягнуць пры аналізе і адлюстраванні гістарычнай спадчыны. Усе яго даследаванні літаральна прасякнуты высокім духам адказнасці перад грамадствам за кожную фразу, кожнае слова. Адказнасць гэтая абумоўлівае абгрунтаванасць яго вывадаў, напоўненасць работ канкрэтным гістарызмам, сапраўднымі навуковымі аб'ектывізмам і тлумачэнні аналізуемых матэрыялаў, свабоду ад кан'юктурных канцэпцый і імкненне адмежаваць гістарычныя факты не толькі ад няправільнага, але і ад паўпраўдзівага іх асвятлення.

Хочацца таксама падкрэсліць дасканаласць прафесійнальных навыкаў Мікалая Улашчыка, яго высокую эрудыцыю, імкненне да глыбокага разумення матэрыялу, з якім ён працуе, умненне абагульняць стракаты, часам вельмі разрознены матэрыял.

Высокую патрабавальнасць да сябе, працаздольнасць адзначаюць калегі М. Улашчыка. Змест яго кніг, артыкулаў, публікацый крыніц сведчаць пра тое, што вучоны заўжды спыняў сваю ўвагу на вузлавых, карэктных пытаннях гісторыі Беларусі. Аднаму з такіх пытанняў прысвечана і апошняя работа даследчыка — манаграфія «Беларуская вёска на пераломе». Гэтае даследаванне зроблена на матэрыяле яго роднай вёскі Віцкаўшчына, што на Міншчыне. Адсюль пачаўся шлях Мікалая Мікалаевіча ў навуку. Сямігадовым хлапчуком ён спачатку хадзіў у валасную школу ў суседнія Самахвалявічы, потым вучыўся ў Мінску ў Вышэйшым пачатковым вучылішчы, вячэрняй школе.

Калі ж у апошнім класе ў Мікалая Улашчыка спыталіся, куды ён збіраецца паступаць пасля сканчэння школы, юнак нават здзівіўся: куды можна яшчэ паступаць, як не на гістарычнае аддзяленне ўніверсітэта? Імкненне пазнаць мінулае роднага

краю з'явілася ў яго з самага маленства.

Ва ўніверсітэце М. Улашчыку пашчасціла на добрых выкладчыкаў — вядомых савецкіх гісторыкаў — Уладзіміра Пічэту і Мітрафана Доўнар-Запольскага. Яшчэ ў студэнцкія гады Мікалай Мікалаевіч прымаў удзел у рабоце сацыяльна-гістарычнай секцыі Інбелкульту (які, як вядома, стаў базай для заснавання Акадэміі навук БССР), працаваў у Кніжнай палаче пры Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя Леніна. З 1930 года ён настаўнічаў у Паволжы, Чарапаўцы, Ленінградзе. Пасля сканчэння аспірантуры ў 1947 годзе М. Улашчык абараніў кандыдацкую дысертацыю, якую фактычна рабіў пад кіраўніцтвам У. Пічэты, чытаў курс лекцый у Маскоўскім універсітэце. У 1964 годзе вучоны абараніў доктарскую дысертацыю.

Думкі і даследаванні вучонага даюць імпульс для гісторыкаў наступных пакаленняў. Яго кнігі ахвотна чытаюць, а выдадзеныя ім тамы летапісаў каштоўныя не толькі для гісторыкаў, але і для ўсіх, хто шануе культурную спадчыну свайго народа. У значнай ступені вытока і папулярнасці прац Мікалая Мікалаевіча — і ў асацыяльнай, даступнай мове, якой яны напісаны. Даследчык валодае майстэрствам з дапамогай невялікіх мастацкіх дэталей стварыць цэлае, жыва і яскрава рэканструяваць карціны далёкага мінулага.

Мікалаю Улашчыку ўласцівыя лепшыя рысы сапраўднага інтэлігента, выхадца з народа — прага да працы, да духоўных скарбаў і гатоўнасць аддаць іх суайчыннікам. Не выпадкова вядомы маскоўскі гісторык У. Бугаінаў у артыкуле да сямідзесяцігоддзя М. Улашчыка назваў яго слаўным прадстаўніком братняга беларускага народа, «слаўным вучоным, патрыятам Радзімы». Гэта яшчэ раз падкрэслівае вялікае грамадскае значэнне творчага шляху нашага сучасніка і земляка — гісторыка Мікалая Улашчыка.

Валянцін ГРЫЦКЕВІЧ.

КАРНЕТ А. ГРЫБАЕДАЎ

Сумненняў у экспертаў не было: на перапісанай ад рукі камедыі «Гора ад розуму», якая захоўваецца ў Гомельскім краязнаўчым музеі, значацца паметкі і заўвагі самага аўтара. Але як трапіў рукапіс у Гомель? Навуковы супрацоўнік музея А. Увараў расказвае пра два «беларускія» гады ў біяграфіі А. Грыбаедава.

Аўтар будучай бессмяротнай камедыі, які марыў прысвяціць сябе навукі, раптам вырашыў пакінуць усе заняткі... і паступіць на ваенную службу. Так малады карнет апынуўся ў 1813 годзе ў Брэст-Літоўску. Тут кватаравалі два эскадроны гусарскага палка. Над «Горам ад розуму» пісьменнік пачаў працаваць, калі выйшаў у адстаўку. Цэнзура не дазволіла апублікаваць камедыю, і яна пачала распаўсюджвацца ў шматлікіх рукапісных варыянтах. Адзін з іх Грыбаедаў падарыў намесніку на Каўказе генерал-фельдмаршалу Паскевічу, з якім цесна супрацоўнічаў як палканнік у Персіі. Паскевіч, адслухавшы, перавёз рукапіс у гомельскі замак.

АМАТАРАМ МУЗЫКІ

Звыш ста мільёнаў дыскаў выпускае штогод Усесаюзная фірма грамплацінак «Мелодія», актыўна ўдзельнічаючы ў разнастайным мастацкім жыцці краіны. Сярод новых пласцінак — дыск «Пісьмо з 45-га». Тут гучаць песні Э. Зарыцкага, У. Алоу-

нікава, Я. Глебава і іншых беларускіх кампазітараў у выкананні Віктара Вуячыча, Яраслава Еўдакімава, Алега Купчанкі, ансамбля Чырванасцяжнай Беларускай ваеннай акругі, эстрадна-сімфанічнага аркестра Дзяржтэлерадыё БССР.

НАБЫТКІ МУЗЕЯ

Сярод апошніх набыткаў Літаратурнага музея Максіма Багдановіча цікавасць уяўляюць арыгінальныя матэрыялы, атрыманыя з Масквы ад дачкі вядомага беларускага пісьменніка А. Паўловіча — Тамары Кліменка-Паўловіч. У фонды музея ёю перададзены невядомы аўтограф верша бацькі «Сумная восень» (1938—1943 гады), два мастацкія эцюды, напісаныя Альбертам Францавічам у Курску ў 1946—1948 гадах, а таксама арыгінальныя фотаздымкі пісьменніка і дома Паўловічаў у Мінску.

Творчасць маладога пісьменніка Альберта Паўловіча асвятлялася Максімам Багдановічам у літаратурна-крытычных і публіцыстычных артыкулах «Глыбы і слаі», «За тры гады», «Беларускае адраджэнне». Як успамінае са слоў бацькі Тамара Альбертаўна, у час знаходжання пэста ў Мінску (кастрычнік 1916 — люты 1917) яны неаднаразова сустракаліся ў «Беларускай хатцы» і ў доме Паўловічаў на былой Нова-Раманаўскай (зараз Рэспубліканскай) вуліцы. Дом ужо не існуе (ён стаў на ўзгорку, дзе цяпер знаходзіцца кафэ «Няміга»). Яшчэ адзін каштоўны экспанат атрымалі супрацоўнікі музея ад Тамары Альбертаўны. Гэта ноты, якія вядомы мовазнаўца Б. Эпімах-Шыпіла перад першай сусветнай вайной падарыў старэйшай дачцэ А. Паўловіча — Уладзіславе.

ВЫДАВЕЦТВА «МАЛЫШ» — ДЗЕЦЯМ

«Малыш» — буйнейшае савецкае спецыялізаванае выдавецтва, якое адрасуе сваю прадукцыю дзецям дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту («ад двух да дзесяці»). У адносінах да свайго маленькага чытача выдавецтва знаходзіцца ў «бацькоўскім узросце» — яму крыху больш за трыццаць. І як гэта ўласціва добрым бацькам, яно імкнецца як мага лепш выканаць сваю выхаваўчую функцыю.

Расказ аб выдавецтве мы пачнём з яго работы для самых маленькіх. Гэтым займаецца рэдакцыя Ігравых выданняў. Кубікі, перавадныя малюнкi, буклеты, кніжкі-цацкі, кніжкі-панарамы, кніжкі-шырмы, альбомы самаробак і для расфарбоўкі, настольныя гульні і разназныя азбукі прапаноўвае яна малым.

Рэдакцыя мастацкай і навукова-мастацкай літаратуры вялікімі тыражамі (ад 200 тысяч да 1 мільёна экзэмпляраў) выдаюцца казкі народаў СССР. Выпускае рэдакцыя і лепшыя творы сусветнай літаратуры для дзя-

цей. Асобны раздзел работы складае руская і савецкая класіка.

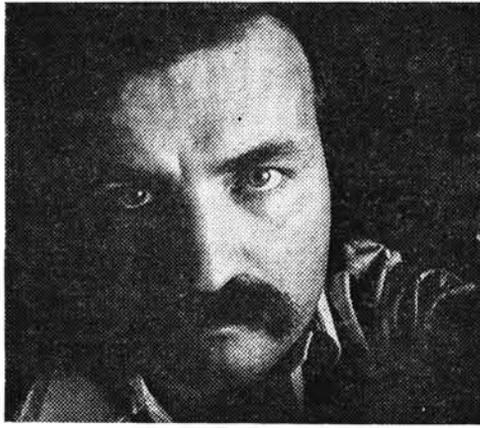
Усяго дзесяць год існуе ў выдавецтве рэдакцыя выяўленчай прадукцыі, аднак уклад яе ў агульную справу вельмі значны. Кнігі пра лепшых рускіх і савецкіх мастакоў XIX і XX стагоддзяў раскрываюць дзецям сакрэты іх майстэрства, сувязь творчасці з падзеямі часу, знаёмляць з асобай майстра.

Рэдакцыя мастацка-графічнага афармлення — адна з важнейшых у выдавецтве. Нездарма 206 работ «Малыша» ўзнагароджаны разнастайнымі дыпламамі Усесаюзнага, Усерасійскага і Міжнароднага конкурсаў «Мастацтва кнігі».

З 1965 года «Малыш» ажыццяўляе выпуск сваіх выданняў і на замежных мовах.

Малышы вырастаюць са сваёй адзежы, перастаюць гуляць у цацкі, але кнігі, што палюбіліся ў дзяцінстве, застаюцца жывы ў падрастаючым чалавеку, пакідаюць незабыўны след на ўсё жыццё.

МОВА, КАКТУСЫ І ЛЮБОЎ ДА ФОТАСПРАВЫ

У кожнага чалавека, бадай што, ёсць нейкія захапленні. Адзін збірае значкі ці маркі, другі — заўзяты палаяўнічы ці кветавод, трэці — падарожнік або краязнавец. Нікога дзіўнага, жыццё такое разнастайнае, і ў ім столькі цікавага, захапляючага, незгаданага.

Мінчанін Валеры Лабко па адукацыі філолаг. Працуе ў Інстытуце мовазнаўства імя Я. Коласа АН БССР, член фотаклуба «Мінск», а нядаўна выдаў кнігу «Вашы зялёныя воўжыкі» — пра развядзенне ў хатніх умовах кактусаў. На першы погляд, цяжка знайсці сувязь паміж этымалогіяй, якой даўно і грунтоўна займаецца В. Лабко, фотасправай і вырошчваннем кактусаў.

— Этымалогія — гэта вельмі цікавая галіна мовазнаўства, — з захапленнем раскажае Валеры Лабко. — Навука пра паходжанне слоў. Памятаеце: «Спачатку было слова!» У інстытуце мы цяпер працуем над стварэннем этымалагічнага слоўніка беларускай мовы. Нядаўна выйшаў трэці том, ужо рыхтуецца чацвёрты. Унікальнае, між іншым, выданне, ажыццёленае ўпершыню. Слоўнік з'явіцца значным навуковым дасягненнем. Работа захапляючая. Бярэцца асобна кожнае слова мовы, і выяўляюцца яго прасторава-часавыя каардынаты пры руху ўліб стагоддзяў. Адно толькі слова можа паведаміць так многа, яно — цаглінка ў гісторыі і культуры народаў.

Сама спецыфіка работы даследчыка, тым больш мовазнаўцы, патрабуе ад В. Лабко, акрамя асаблівай інтуіцыі, яшчэ і глыбокіх ведаў, шырокай эрудыцыі. А гэта шматлікія навуковыя экспедыцыі, праца ў архівах і бібліятэках. Карпатлівая праца над словам, якая з'яўляецца галоўнай справай жыцця.

А як жа разнастайныя захапленні? Як удаецца чалавеку, які займаецца навукай, адначасова атрымліваць высокія ўзнагароды за лепшыя работы на конкурсах мастацкай фа-

таграфіі? Усе гэтыя пытанні я і задаў Валерыю Лабко. Мы сустрэліся з ім у фотаклубе на адным з пасяджэнняў фотастудыі, кіраўніком якой ён з'яўляецца.

— Вось паглядзіце здымкі, — прапанаваў Валеры. — Некаторыя з іх дэманстраваліся на выстаўках. Напрыклад, партрэты салістаў тэатра оперы і балета БССР Іванова, Шэмета-вец. А вось гэта сюжэтныя работы, здымаліся ў аўтобусе, на вуліцы, у лесе... Па праўдзе, рэдка выходжу з дому без фотакamera. Калі з цікавасцю глядзіш на людзей, на свет, абавязкова ўбачыш нешта такое, што ўразіць, здзівіць, усхвалюе, зачаруе...

Валеры Лабко захапіўся фатаграфіяй яшчэ ў дзяцінстве. Здымаў у школе, у час вучобы ва ўніверсітэце. А потым прыйшоў у клуб. Цяпер ён адзін з лепшых фотамайстроў-аматараў у рэспубліцы. Дарэчы, клуб — адно з любімых месцаў адпачынку для Валерыя. Сюды ён прыходзіць, каб сустрэцца і пагутарыць з сябрамі, абмеркаваць нейкія праблемы, новыя фотаработы.

Яго самога цікавіць вельмі многае: навука, мастацтва, літаратура, хвалююць праблемы аховы навакольнага асяроддзя, будучыні планеты і чалавецтва. Як, дарэчы, і кожнага культурнага, інтэлігентнага чалавека, які хоча жыць цікава і змястоўна, прыносіць карысць грамадству. Любая справа, за якую бярэцца В. Лабко, захапляе яго цалкам. Ну, скажам, калі ён рыхтаваў серыю партрэтаў маладых артыстаў балета, то стаў пастаянным наведвальнікам тэатра, проста адкрыў для сябе яго чароўны свет, адчуў яго ўладу. Так было і з кнігай пра кактусы.

— Паверце, мяне захапіў дух эксперыментатарства, — прыгадае Валеры. — Пасадзіў я дома некалькі кактусаў. Стаў шукаць спецыяльную літаратуру па гадаванні кактусаў у хатніх умовах. Сутыкнуўся ж з тым, што яе ў нас небагата. Аўтары альбо развіваюць ідэю

аб аранжарэйным гадаванні — але кактус не аранжарэйная расліна — альбо абаяраюцца на свой уласны вопыт у пэўных умовах. Але, напрыклад, умовы змяніліся: вокны на поўнач, іншае памяшканне ці яшчэ што — і кактус адрознае. Кактус — дзіўная расліна, ён здольны ў неспрыяльных умовах як бы адабляцца ад знежняга свету. «Спаць» і чакаць лепшага часу. Але крыху вільгаці, сонца — пачаўся рост, росквіт, плоданашэнне — да наступнага перыяду спакою.

Вырашыў абагуліць усю інфармацыю, усе веды аб кактусах спачатку проста для сябе. Стварыў картатэку — асобна на літаратуру аб кактусах, карткі на асобныя расліны, картатэку слайдаў. Зрабіў нават кліматычную сетку (па дадзеных метэастанцыі) абедзвюх Амерык — радзімы кактусаў, каб мець поўнае ўяўленне аб натуральных умовах, у якіх расце той ці іншы від. А потым напісаў і кнігу.

Нібыта так проста напісаць кнігу, падумалася. Ну, артыкул у навукова-папулярны часопіс, але кніга...

Яна знікла з кнігарань імгненна. Аўтар паказаў мне свой адзіны экзэмпляр, які застаўся ў яго (астатнія падарыў сябрам), водгукі чытачоў, лісты з часопіса «Юныі натураліст», з Петраваўскага таварыства кактусістаў, ад аматараў з Масквы, Ленінграда. У іх удзячнасць Валерыю Лабко за зробленую ім працу.

... Цяпер Валеры зноў піша кнігу. Так, так, пра кактусы, дзе будзе абагульнены вялікі ўласны вопыт і вопыт іншых аматараў. Сёлета ў яго плануецца персанальная фотавыстаўка. Першая ў жыцці. Творчая справаздача. Таму трэба многае зрабіць. Што дзіўна: Валеры ніколі не скардзіцца на сваю занятасць, не мітусіцца і ўсё паспявае. «Наш час — у нашых руках, — гаворыць ён, — трэба толькі навучыцца кіраваць ім».

А. ВАРАТНІКОЎ.

фаэля Ваганяна з лікам 6:2. Больш напружана праходзіць сустрэча савецкага гросмайстра Артура Юсупава і галандца Яна Цімана ў Цілбургу. Першую сустрэчу выйграў галандзец. Пасля іншыя тывай авалодаў савецкі шахматыст, які выйграў запарты партыі. Лік стаў 5:3 на карысць Артура Юсупава.

З вялікай цікавасцю ва ўсім свеце чакалі таварыскія сустрэчы маскоўскіх хакейных каманд ЦСКА і «Дынама» з мацнейшымі клубамі НХЛ. Гэта серыя завяршылася пераканаўчай перамогай савецкіх спартсменаў. І зусім ужо былі здзіўленыя канадцы, калі іх нацыянальная зборная ўступіла дома на маладзёжным чэмпіянаце свету ў рашаючым матчы хакеістам СССР — 1:4. Дарэчы, на гэтых спаборніцтвах добра гулялі мінчане А. Кавалёў і А. Гальчанюк.

З пачатку новага года прайшло нямаля буйных міжнародных спаборніцтваў, у якіх, як правіла, выступалі беларускія спартсмены. Нагадаем

некаторыя з іх. У нашу краіну прыехалі мацнейшыя баксёры ЗША. Першую сустрэчу госці прайгралі з небывалым у гісторыі такіх спаборніцтваў лікам — 0:12. Адным з тэхнічных баксёраў, як адзначылі спецыялісты, быў гамяльчанін В. Акулаў.

Права абараняць гонар нашай краіны на першым этапе міжнародных спаборніцтваў Кубка «Дружбы» па біятлону было даверана выключна спартсменам Беларусі. І яны выступілі дастойна. У мужчынскай гонцы на 20 кіламетраў віцэчэмпіян Д. Чаракін і барысаўчанін Г. Сіняк занялі адпаведна першае і другое месцы.

А спаборніцтва па барацьбе дзюдо сярод жанчын у Маскве прайшлі ў нашай краіне ўпершыню. Савецкія спартсменкі заваявалі адзін залаты, два сярэбраныя і тры бронзавыя медалі. Прыемна адзначыць, што ўладальніцай першага прызга стала 18-гадовая мінчанка С. Мотус. У фінале яна выйграла ў амерыканкі Д. Квірынг.

3 ГЛЫБІНІ СТАГОДДЗЯЎ

Супрацоўнікі Магілёўскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна перадалі ў галоўнае кнігасховішча рэспублікі — Дзяржаўную бібліятэку БССР 175 старадрукаў. У іх ліку заходнеўрапейскія кнігі XVI—XVIII стагоддзяў на лацінскай, французскай, польскай мовах, значная колькасць выданняў рускага грамадзянскага друку XVIII стагоддзя. Ёсць кнігі на польскай і лацінскай мовах, выпушчаныя ў Вільна, Полацку.

...Разам з загадчыцай аддзела Таццянай Рончынай беражліва разгортваем адну з кніг. Пажаўцельна ад часу старонкі быццам пераносіць нас у антычны свет: тут надрукаваны пэтычныя творы буйнейшага рымскага паэта Квінта Гарацыя Флака. Гэта кніга на лацінскай мове, выдадзеная ў 1514 годзе, паводле папярэдніх дадзеных, убачыла свет у Венецыі.

Пад старадаўнім скураным пералёткам зменчаны тры выданні. Спецыялісты называюць такі зборнік канвалютам, а кожнае асобнае выданне — алігатам. Другое выданне, якое знаходзіцца ў кнізе, датавана 1515 годам. Яно складаецца з некалькіх сатыр Дэцыма Юнія Ювенала. Буйнога рымскага паэта-сатырыка, які жыў у I—II стагоддзях н. э. Трэці алігат кнігі ўключыў у сябе яшчэ шэсць сатыр, аўтара якіх устанавіць не ўдалося.

Больш за дзевяцьсот старонак налічваецца ў кнізе, выдадзенай у 1671 годзе вядомымі выдаўцамі Эльзевірамі ў Амстэрдаме. У кнізе ёсць характэрная для тагачасных выдаўцоў друкарская марка. На пачатку кнігадрукавання ўжываліся ў выглядзе фабрычных марак гербы, эмблемы, выказванні, якія гаварылі таксама пра паходжанне і прыналежнасць выдання. З цягам часу малюнк друкарскіх марак сталі вызначацца

высокім майстэрствам выканання. Эльзевіры, напрыклад, выбралі сваім дэвізам алейнае дрэва, якое лічылася, згодна са старажытнагрэчаскім міфам, шчаслівым дарам багіні Мінервы чалавецтву. Аднак друкарская марка не была поўнай гарантыяй уласнасці выдання. Ліёнскія выдаўцы, напрыклад, не толькі перадрукоўвалі кнігі вядомага выдаўца Альда Мануцыя, але і падраблялі яго марку — якар, вакол якога абвіўся дэльфін.

У кнізе па нумізматыцы налічваецца некалькі дзесяткаў гравюр, якія адлюстроўваюць антычныя манеты. Па яе экслібрису можна меркаваць, што спачатку кніга захоўвалася ў прыватнай бібліятэцы.

Адна з кніг, што паступілі ў аддзел рэдкай кнігі і старадрукаў, належыць пэру Галілеа Галілея. Выдадзена яна ў 1699 годзе, верагодней за ўсё ў Ліёне. У сярэднія вякі Ліён праславіўся сваімі ілюстраванымі выданнямі. У горадзе існавала нават свая школа гравюраў на дрэве. Славіўся Ліён і прыгожымі шрыфтамі, аб чым можна меркаваць па гэтай кнізе, якая дайшла да нашых дзён.

Незвычайным афармленнем прыцягвае ўвагу кніга Іаанкія Галіятоўскага «Ключ разумення», выдадзеная ў 1659 годзе ў Кіева-Пячэрскай лаўры. Пад адным пералёткам з ёй зменчаны і «Казанні», даддзеныя да кнігі «Ключ разумення».

Цяпер кнігі, дастаўленыя ў сталіцу Беларусі з Магілёва, ужо прайшлі праз умелыя рукі рэстаўратараў. Бібліяграфы заканчаюць іх навуковую апрацоўку для адлюстравання ў даведачным апарце. А калі скончыцца і гэтая работа, імі непасрэдна зоймуцца даследчыкі.

П. ДАРАШЧОНАК.

Калектыў Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага глядача падрыхтаваў спектакль «У краіне ліліпутаў». У аснову яго пакладзена п'еса Нэллі Осіпавай, напісаная па матывах сусветна вядомага рамана Джанатана Свіфта. Паставіў спектакль малады рэжысёр Анатоль СТРЫКУНОЎ. НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля. Фота У. ВІТЧАНКІ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 195

СТОРГ

Вось ужо больш года шахматныя спаборніцтвы трымаюць у пастаянным напружанні аматараў спорту: два захапліваючыя паядынкі выдатных савецкіх гросмайстраў Анатоля Карпава і Гары Каспарова за званне чэмпіёна свету, турнір прэтэндэнтаў. Чакаўся ў лютым матч-рэванш (трэцяя сустрэча за такі кароткі час!) паміж Анатоліем Карпавым і Гары Каспаравым, які цяпер носіць тытул чэмпіёна свету, але па іх просьбе і просьбе шахматнай федэрацыі СССР матч пачнецца сёлета ў канцы ліпеня ці пачатку жніўня. Так рашыла Міжнародная федэрацыя шахмат.

Цяпер жа права «кінуць пальчатку» будучаю чэмпіёну свету аспрэчваюць чатыры прэтэндэнты. А больш правільна — кандыдатаў застаўся трое. У Мінску масквіч Андрэй Сакалоў упэўнена перамог у паўфінальным матчы ерэванца Ра-